

Humanitární a dobrovolnická činnost při migrační vlně z Ukrajiny

Jaroslav Šulěř

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jaroslav Šulěř**
Osobní číslo: **L20250**
Studijní program: **B1032A020002 Ochrana obyvatelstva**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Humanitární a dobrovolnická činnost při migrační vlně z Ukrajiny**

Zásady pro vypracování

1. Teoreticky vymezte problematiku humanitární a dobrovolnické činnosti.
2. Analyzujte humanitární a dobrovolnickou činnost při migrační vlně z Ukrajiny, srovnajte ji s jinými humanitárními akcemi v rámci migračních vln, zaměřte se na problémové oblasti.
3. Navrhněte opatření pro zvýšení efektivity humanitární a dobrovolnické činnosti.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. FILIP, Jiří. *Legionářský směr: Pomoc Ukrajině*. Praha: MAC, spol., 2022, 2022(1), 4 – 13.
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Pomoc Ukrajině* [online]. [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pomoc-ukrajine>
3. SphereAssociation. *TheSphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response*, fourth edition, Geneva, Switzerland. PracticalActionPublishing. 2018. Available at: <https://www.spherestandards.org/handbook>

Další odborná literatura dle doporučení vedoucí bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Eva Lukášková, Ph.D.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **5. května 2023**

L.S.

---

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

---

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 5.5.2023

Jméno a příjmení studenta: Jaroslav Šulěř

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje humanitární a dobrovolnické činnosti úzce spjaté především s migrační vlnou z Ukrajiny, poskytovanou přímo na území České republiky. Okrajově sice porovnává některé aspekty spojené s vlastními zkušenostmi s humanitární pomocí ve válce v Jugoslávii či s nedávnou migrační vlnou z blízkého východu, to však také pro zvýraznění unikátnosti každé jednotlivé mimořádné události. Tímto způsobem napomáhá vykreslit skutečnost, že i přes mnohdy diametrální odlišnosti některých mimořádných událostí vyžadují následně všechny zásah v podobě tolik potřebné humanitární pomoci. A je to právě humanitární pomoc, která ze všech těchto jednotlivých rozdílných zkušeností čerpá střípky znalostí pro příští, zase o něco dokonalejší pomoc při záchraně lidských životů a jejich následné pomoci nežádoucí událost překonat.

Klíčová slova: humanitární pomoc, válečný konflikt, migrační vlna, uprchlík.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with humanitarian and volunteer activities closely related to the migration wave from the Ukraine and provided directly in the Czech Republic. It compares some aspects related to its own experience with humanitarian aid in the war in Yugoslavia or with the recent migration wave from the Middle East, it also to highlight the uniqueness of each individual action. In this way it helps to illustrate the fact that despite of diametrical differences of some emergencies, all of them subsequently require intervention in the form of much needed humanitarian aid. It is humanitarian aid that draws fragments of knowledge from all these individual different experiences for the next, a bit more perfect help in saving human lives and their subsequent help to overcome this undesirable event.

Keywords: humanitarian aid, war conflict, migration wave, refugee.

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí Ing. Evě Lukáškové, Ph.D. za cenné připomínky, ochotu a trpělivou pomoc v průběhu zpracování celé bakalářské práce.

Dále bych rád poděkoval Davidu Jelínkovi za úvodní krok ke studiu a Ing. Františku Štouračovi za technickou podporu při vypovězení počítače v nejméně vhodné době.

Velké poděkování rovněž zaslouží moje rodina, bez jejíž trpělivosti by celé studium nebylo realizovatelné.

Poslední, neméně srdečný dík patří všem respondentům, zejména pak jejich ubytujícímu dobrovolníkovi, novodobému válečnému veteránovi Ing. Ladislavu Palečkovi za vstřícnost, čas a především obětavost v nezištné pomoci jiným, přesně v souladu s humanitární pomocí, o které celá bakalářská práce pojednává.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HUMANITÁRNÍ POMOC.....	12
1.1 HISTORIE A VÝVOJ HUMANITÁRNÍ POMOCI	12
1.2 PRÁVNÍ NORMY HUMANITÁRNÍ POMOCI PO VZNIKU ČR.....	14
1.3 CÍLE HUMANITÁRNÍ POMOCI.....	15
1.3.1 Principy a zásady humanitární pomoci	16
1.3.2 Fáze a formy humanitární pomoci	17
1.3.3 Financování	18
2 ÚČASTNÍCI HUMANITÁRNÍ POMOCI.....	21
2.1 MEZINÁRODNÍ ZÁSTUPCI	21
2.2 TUZEMŠTÍ ZÁSTUPCI.....	21
2.3 DOBROVOLNÍCI	22
2.4 VYBRANÉ HUMANITÁRNÍ ORGANIZACE	23
2.4.1 Člověk v tísní	23
2.4.2 Charita Česká republika	23
2.4.3 Český červený kříž.....	24
2.4.4 ADRA Česká republika.....	25
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3 ANALÝZA HUMANITÁRNÍ A DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI PŘI MIGRAČNÍ VLNĚ Z UKRAJINY.....	27
3.1 VÁLKA V JUGOSLÁVII 1992 - 1995.....	28
3.2 MIGRAČNÍ VLNA Z BLÍZKÉHO VÝCHODU V LETECH 2015 - 2016.....	28
3.3 VÁLEČNÝ KONFLIKT NA UKRAJINĚ	30
4 FÁZE POMOCI PŘI MIGRAČNÍ VLNĚ Z UKRAJINY	32
4.1 POMOC JEŠTĚ NA POSTIŽENÉM ÚZEMÍ	32
4.1.1 Přípravenost na mimořádnou událost.....	32
4.1.2 Český Červený kříž pro Ukrajinu	33
4.1.3 Člověk v tísní v Bosně	34
4.1.4 Cílenost humanitární pomoci	34
4.2 POMOC S PŘESUNY PŘI MIGRAČNÍ VLNĚ.....	35
4.2.1 Okamžitá pomoc	36
4.2.2 Průběžná a permanentní pomoc	37
4.3 POMOC NA ÚZEMÍ ČR.....	37
4.3.1 Charakteristika uprchlíků	38
4.3.2 Charakteristika přijímajících zemí	40
4.3.3 Přijímající země ČR	41

4.3.4	Pomoc nehumanitárních subjektů	42
4.3.5	Dobrovolnická činnost	43
4.4	DOBROVOLNÍK S UBYTOVÁNÍM	44
4.4.1	Charakteristika zúčastněných osob	44
4.4.2	Přesun popisovaných ukrajinských uprchlíků	45
4.4.3	Ubytování popisovaných ukrajinských uprchlíků	46
4.4.4	Registrace popisovaných ukrajinských uprchlíků	46
4.4.5	Vyplnění času popisovaných ukrajinských uprchlíků	46
5	ANALÝZA PRŮBĚŽNÉ KOMPARACE A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	48
5.1	OPATŘENÍ NA ZÁKLADĚ PRŮBĚŽNÝCH KOMPARACÍ	48
5.1.1	Nová opatření při migrační vlně z Ukrajiny	48
5.1.2	Navrhovaná opatření na základě průběžných komparací	49
5.2	NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ NA ZÁKLADĚ ŘÍZENÝCH ROZHOVORŮ	50
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58
	SEZNAM OBRÁZKŮ	59

ÚVOD

Cílem bakalářské práce je porovnání problémových oblastí v rozmanitosti poskytovaných činností, souhrnně nazývaných humanitární pomoc. Tento pojem je v dnešním světě všeobecně dobře známý, méně už je však v obecném povědomí zakotvena obšírnost všech aktivit, které tato pomoc obsahuje. Je to pochopitelně dáno tím, že i mimořádné události, které následnou humanitární pomoc ze své podstaty vyžadují, jsou rovněž mnohdy od sebe velmi odlišné. A přestože například povodně, záplavy, tornáda či zemětřesení mohou působit své nezměrné škody na stejném místě vícekrát, i tak se musí každý zásah pomoci obětem neštěstí přizpůsobit daným nenadálým skutečnostem. To platí obzvláště v případě válečného konfliktu, kdy se míra, rozsah a hlavně délka působení škodlivých sil nedá ani trochu předvídat, jako například v případě vylití řeky ze břehů při záplavách. Dá se v podstatě konstatovat, že každý zásah humanitární pomoci je individuální a její neustále přibývajících nové zkušenosti, ať už kladné či záporné, slouží jako studijní materiál k ještě lepší připravenosti na zásah příští, na což se snaží poukázat i tato bakalářská práce. A to hned z několika úhlů pohledu.

Vedle všeobecných faktů a obecného povědomí o humanitární pomoci, přes humanitární a neziskové organizace, jednotlivce přímo u sebe ubytující Ukrajinské uprchlíky až po autorovy vlastní zkušenosti jak ze současnosti, tak ze dvou a půlletého pobytu ve válce v zemích bývalé Jugoslávie, kde se s humanitární pomocí vůbec poprvé v životě setkal osobně a její hluboký význam si začal uvědomovat. A sice že život, zdraví a lidská důstojnost zaujmají ty nejvyšší priority v žebříčku hodnot, aniž by se daly nějakým způsobem vůbec nahradit. Humanitární pomoc je poskytována bezodkladně a plně v souladu s těmito principy a zásadami. Stejně tak je poskytována všem lidem bez rozdílu pohlaví, rasy, národnosti, náboženského vyznání či barvy pleti.

Humanitární pomocí se rozumí především poskytování základních životních potřeb. Těmi nejzákladnějšími jsou strava, pitná voda, ubytování a zdravotnická a lékařská péče, které jsou poskytovány prvotně, většinou bezprostředně po zasažení mimořádnou událostí. Ale ani toto pravidlo nelze zobecnit celkově, protože například v počátku válečného konfliktu se ani taková základní forma pomoci nedá dost dobře aplikovat, což je také zmiňováno v teoretické části této bakalářské práce, spolu s nastíněním základních údajů o humanitární pomoci, jako jsou její historie, zásady, principy, fáze, formy financování až po její hlavní aktéry.

Postupy humanitární pomoci nelze tedy úplně přesně definovat a ze stejného důvodu tak nebylo žádoucí zobecnit ani pokládání dotazů respondentům. Autor volnou, cílenou formou řízeného rozhovoru nasbíral mnohem potřebnější informace o obecném mínění a některých dobrovolnických činnostech zdejších občanů, týkající se pomoci a začlenění ukrajinských uprchlíků na českém území, než by zvládla formálnost a strohost přesně strukturovaného dotazníkového šetření. Ostatně stejná metoda byla používána i u posledních zbylých obyvatel ve válečné zóně v Jugoslávii, kde v několika případech dokonce opravdu život zachránila!

Velmi důležitým zdrojem informací pro tuto práci byly pravidelné návštěvy u osoby, která u sebe čtrnácti ukrajinským občanům ubytování poskytla, stejně jako časté rozhovory přímo s nimi. Tady byl zdroj autentičtější než jakékoliv, byť mnohdy velmi přesné, informace ze sociálních sítí či jiných médií.

Těmito jednoduchými, přesto vysoce účelnými metodami získávání informací se zabývá praktická část bakalářské práce spolu se stručným popisem problematiky jak války v Jugoslávii, tak nedávné migrační vlny z blízkého východu a průběžným srovnáním humanitárních činností při těchto akcích. Všechny vzešlé výsledky pak posloužily k vytvoření návrhů pro další možné vylepšení a zdokonalení humanitární pomoci, což je i hlavním cílem celé bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HUMANITÁRNÍ POMOC

Humanitární pomoc znázorňuje velmi rozsáhlou oblast nejrůznějších specifických činností, které všechny spojuje snaha v co největší míře pomoci při záchraně a zmírnění utrpení strádajícím obětem kdekoli na světě. Pro maximální efektivitu je tak nutno jejich vývoj stále vylepšovat. V současnosti neexistuje žádná oficiální definice, která by přesně vymezovala to, co se dá jako humanitární pomoc chápat. Tento pojem je tak rozsáhlý, že v něm lze nalézt spoustu malých definic. Nicméně je třeba si uvědomit, že i tak existují obecně přijímané principy, které se snaží o to, aby byla humanitární pomoc lépe uchopitelná a také pochopitelná. (United Nations, 2019)

Humanitární pomoc bývá poskytována v případech, kdy je nutné rychle reagovat na určitou situaci, která vede k lidskému utrpení. A to ať už je způsobena přírodní katastrofou, tak především v situacích zapříčiněných člověkem samotným. V těchto případech se nejčastěji jedná o ozbrojené konflikty, které sebou, mimo vlastní utrpení, přináší také mnohdy rozsáhlé migrační vlny, rovněž vyžadující humanitární a dobrovolnickou pomoc. Tedy pomoc pod stejným názvem humanitární, v souhrnu však představující obrovské množství činností, pro rovněž velké množství nejrůznějších situací. A právě proto ji jedna společná definice nejspíše nikdy nemůže vystihnout přesně. Porovnání některých situací však může zvýraznit společné problémové oblasti, které by při další možné kombinaci příčin nutnosti použití humanitární pomoci mohly nově vzniklé situaci alespoň trochu napomoci, což je taktéž cílem této bakalářské práce. (United Nations, 2019)

1.1 Historie a vývoj humanitární pomoci

Na jedné straně je sice historie lidstva protkána souborji, konflikty, nevráživostí a válkami, naštěstí tu ale existuje i druhá stránka lidskosti tohoto světa, kterou je vzájemná pomoc a starostlivost mezi lidmi. A to nejen uvnitř rodiny, ale i mezi sousedy, spolky, společnostmi, státy a národy. Pomoc mezi lidmi se v průběhu historie tvořila různě a postupně. Odborným termínem pro pomoc a dobročinnost je altruismus. Ten lze označit jako postoj a jednání, které sleduje prospěch druhého člověka, aniž by z toho profitoval sám poskytující. Synonymum altruistického jednání je dobročinnost, nesobeckost nebo nezištnost. (Slovník cizích slov, 2023)

Dobročinnost je pak úzce spjatá s církevní činností napříč téměř celou její existencí. Už katolický Řád maltézských rytířů začal ve 14. století poprvé používat pojem humanitární

pomoc, jíž poskytoval raněným obětem války, ale i nakaženým během morové epidemie, která Evropu ve 14. století tak nechvalně zasáhla. K prvnímu prosazování lidských práv začalo docházet až na konci 18. Století. Objevují se zároveň i nové pojmy, jako například solidarita nebo humanismus. (Smetana, 2013)

Od poloviny století 19. se začíná užívat mezinárodního humanitárního práva, za jehož zakladatele se dá považovat Švýcar Henri Dunant, pozdější držitel Nobelovy ceny za mír. Ten se také zasloužil o založení Stálého mezinárodního výboru pro pomoc raněným, 17. února 1863 v Ženevě, a stál i u zrodu Mezinárodního výboru Červeného kříže, vzešlého z konference konané ve dnech 26. až 29. října 1863 taktéž v Ženevě, které se účastnili zástupci šestnácti evropských zemí. Tento počín je považován za počátek celosvětového hnutí Červeného kříže a právě za něj Nobelovu cenu obdržel. (The Nobel Prize, 2023)

Už za necelý rok později, 22. srpna 1864, došlo k přijetí první Ženevské úmluvy o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli. Druhou Ženevskou úmluvu z roku 1899, o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři, následovala roku 1929 úmluva třetí, o zacházení s válečnými zajatci. Na Ženevské konferenci, konané 12. srpna 1949, pak byly všechny tři úmluvy ratifikovány a doplněny čtvrtou, o ochraně civilních osob za války. Ty jsou doposud považovány za nejvýznamnější dokumenty v oblasti mezinárodního práva. (Jukl, 2020).

Postupně se humanitární pomoc rozšířila a v roce 1992 vznikla Kancelář Evropské komise pro humanitární pomoc ECHO, která cestou spolupráce s mnoha terénními partnerskými organizacemi realizuje rozdělování finanční pomoci na humanitárních projektech po celém světě a zároveň se snaží toto poskytování monitorovat. (Pazderka, 2019)

Právě v tomto období vznikalo velké množství nových organizací, v souvislosti s potřebou pomoci při narůstání počtů vnitrostátních i mezinárodních válečných konfliktů. Tím nejmarkantnějším byla právě válka v Jugoslávii (1992-1995), jíž byl autor přímým účastníkem, a některé postřehy odtamtud také budou použity v této bakalářské práci. Se začínající činností tohoto vzrůstajícího počtu nových organizací, bylo zapotřebí humanitární pomoc lépe koordinovat a profesionalizovat. To vedlo v roce 2004 k vytvoření základních standardů v této oblasti, známé jako Sphere Handbook, obsahující obecně

užívaná a uznávaná pravidla, která se pochopitelně s vývojem v čase průběžně obnovují. (Sphere Handbook, 2018)

V témže roce vstupuje Česká republika do EU, což sebou přináší další pokrok v oblasti humanitárních činností pro naši zemi. V roce 2007 se oficiálně hlásí k Evropskému konsensu o humanitární pomoci, který tuto činnost koordinuje na základě společných cílů a zásad. V předsednickém roce České republiky v Evropské Radě 2009 se vytvořila její nová Pracovní skupina pro humanitární a potravinovou pomoc COHAFa, která monitoruje humanitární potřeby vzniklé v důsledku katastrof. Od tohoto roku je také poprvé přijímána Operační strategie humanitární pomoci České republiky. V ní každý rok vydává MZV přehled o poskytnuté humanitární pomoci v aktuálním roce a na ten následující zpracovává Operační strategii humanitární pomoci novou. Další závazky přijala na prvním Světovém humanitárním summitu v roce 2016, kdy se přihlásila k „Agendě pro humanitu“, ze které tyto specifické závazky vyplývají. (MZV, 2021)

Česká republika je tedy aktivním a plnohodnotným členem EU. V rámci poskytování humanitární pomoci v neposlední řadě zohledňuje také potřeby prevence a předcházení možným situacím, následně vyžadující tuto pomoc. Prevence, připravenost a odolnost tak plně podporuje v souladu s třetí světovou konferencí ke snižování rizika katastrof, která pro tuto oblast přijala nový strategický rámec na období 2015-2030 – Rámec pro snižování rizika katastrof Sendai 2015-30. (MZV, 2015)

1.2 Právní normy humanitární pomoci po vzniku ČR

Podle do té doby ve světě obecně uznávaných a užívaných pravidel bylo zapotřebí směřovat i novou legislativu k humanitární pomoci v právě vzniklé České republice. Doposud nejvýznamnějším a téměř ojedinělým dokumentem v této oblasti pro dosavadní Československo byly Ženevské úmluvy a prim mezi domácími organizacemi hrál Československý červený kříž. Po rozpadu totalitního režimu a uvolnění napětí prakticky ve všech sférách činností nebyla výjimkou ani humanitární pomoc.

Hned v roce 1993 vznikl zákon č. 97/1993 Sb. o působnosti Správy státních hmotných rezerv, kde přímo Zásoby pro humanitární pomoc tvoří vedle Hmotných rezerv, Mobilizačních rezerv a Pohotovostních zásob, jednu ze čtyř hlavních součástí Státních

hmotných rezerv. Hlavní rozhodnutí o vydání těchto zásob pak dává předseda SSHR. (Česko, 1993)

Velmi významným českým zákonem pro oblast humanitární pomoci je Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému, upřesňující podmínky, opatření, vyžádání, poskytování a přijímání humanitární pomoci jak v České republice, tak při pomoci v zahraničí a určuje oblasti úkolů jednotlivých ministerstev. (Česko, 2000)

Ještě v témže roce, 27. listopadu, vzešlo Nařízení vlády č. 463/2000 Sb. o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníky osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva. Obsahem tohoto nařízení, jak už z názvu vyplývá, jsou především pravidla o poskytování, přijímání a organizování humanitární pomoci. Toto nařízení bylo změněno Nařízením vlády č. 527/2002 Sb. stejného názvu. (Česko, 2000 a 2002)

Dne 31. března 2004 přijala vláda Usnesení č. 302 o zásadách pro poskytování zahraniční spolupráce po vstupu České republiky do EU. Tímto nezbytným opatřením, vyplývajícím právě ze vstupu naší země toho roku do EU, se Česká republika stala zároveň i součástí jednoho z největších poskytovatelů humanitární pomoci, kterými dohromady všechny státy a instituce EU jsou. (Česko, 2004)

Zákon č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí vstupuje v platnost 1. července téhož roku a mimo jiných upravuje některé stávající zákony v otázkách pravomocí a poskytování humanitární pomoci. (Česko, 2010)

1.3 Cíle humanitární pomoci

Z historie a z případného podrobnějšího pročítání legislativních opatření, týkajících se humanitární pomoci, je patrné, kam a na jaké situace je tato pomoc mířena. A přestože v této tak rozsáhlé oblasti, jakou humanitární činnosti bezesporu jsou, v podstatě nelze žádnou z nich přesně a jednoznačně definovat, můžeme si alespoň přiblížit, jak popisuje cíl humanitární pomoci OSN, tedy nejvýznamnější aktér v jejím poskytování. Podle ní je cílem této pomoci chránění životů, snížení utrpení a umožnění trpícím si zachovávat nebo získávat zpět svoji lidskou důstojnost během katastrof jak přírodních, tak i těch zapříčiněných lidmi a to i po jejich skončení. (UN, 2019)

Podobným způsobem popisuje cíl humanitární pomoci další velký zástupce na poli poskytování této pomoci, kterým je EU. V jejím Evropském konsensu o humanitární pomoci navíc upřesňuje některé podmínky poskytování, proto je na místě ocitovat tento cíl přesně.

„Cílem humanitární pomoci EU je na základě potřeb poskytovat nouzovou reakci zaměřenou na ochranu životů, předcházení a zmírňování lidského utrpení a zachování lidské důstojnosti, kdekoli je toho zapotřebí, pokud jsou vlády a místní aktéři ochromeni, nejsou schopni nebo ochotni zasáhnout. Humanitární pomoc EU zahrnuje pomoc, operace na zmírnění utrpení, záchranu a ochranu životů při humanitárních krizích nebo bezprostředně po jejich skončení i činnosti, jejichž cílem je usnadnit nebo získat volný přístup lidem v nouzi a volný přísun pomoci. Humanitární pomoc EU je dle potřeby poskytována v reakci na krize způsobené lidmi (včetně složitých mimořádných událostí) a v případech přírodních katastrof.“ (MZV, Evropský konsensus o humanitární pomoci)

1.3.1 Principy a zásady humanitární pomoci

Ani naplnění těchto zajisté ušlechtilých cílů však nelze realizovat nekoordinovaně, bezhlavě a za každou cenu. Při jejich dosahování platí také nějaké principy a zásady, postupně se rodící napříč téměř celou historií humanitární pomoci. Každé poučení z katastrofy předchází vždy přispělo nějakým způsobem k vylepšení nezbytností v poskytování pomoci té následné. Je možné si například všimnout, že většina dokumentů vytvořených před válkou v Jugoslávii, která bude taktéž předmětem zkoumání této bakalářské práce, byla zaměřena především na humanitární pomoc ve smyslu jejího obdržení a ošetření po stránce právní. Kdežto dokumenty vzniklé později, mnohdy právě ovlivněné i touto další válečnou katastrofou a čerpající poučení z ní, už se zaměřovaly spíše na úpravu podoby pomoci a pravidel jejího poskytování. Také všechny takto vzešlé principy a zásady humanitární pomoci se dnes objevují v podobných verzích prakticky ve všech základních dokumentech, týkajících se humanitární pomoci. Jsou jimi zejména právo na obdržení samotné pomoci, právo na důstojný život a právo na ochranu a bezpečí, ke kterým se postupně připojovaly nevystavení opětovnému ohrožení, rozlišování bojujících a civilistů, pomoc rozdělená spravedlivě a všem potřebným a podobně. Všechny ale shodně uvádějí čtyři nejzákladnější zásady, kterými jsou lidskost, nestrannost, neutralita a nezávislost. Lidskost je v podstatě myšlen zásadní cíl humanitární pomoci, čímž je záchrana životů a snížení utrpení. Nestrannost zahrnuje poskytování pomoci

výhradně dle identifikovaných potřeb, kdy žádná jiná kritéria nejsou brána na zřetel. Neutralita nezohledňuje žádnou ze stran konfliktu a nezávislost pak klade důraz na nepůsobení žádného vedlejšího vlivu dárce či příjemce, ať už politického, ekonomického, nebo jakéhokoli jiného. (MZV, 2023)

1.3.2 Fáze a formy humanitární pomoci

Humanitární pomoc rozlišuje tři fáze pomoci. V první, nazývané okamžitá pomoc, reaguje bezprostředně v úvodních dnech až týdnech po vzniku katastrofy a zahrnuje především pomoc při záchraně životů, zmírnění utrpení a podporu přeživším. Ve druhé fázi časné rehabilitace, trvající většinou do tří měsíců od katastrofy, se usiluje zejména o obnovení elementární infrastruktury, vyhodnocují se škody a nevládní organizace se snaží implementovat nejpotřebnější formy pomoci. Volně navazuje třetí fáze obnovy, zpravidla dva roky ještě zahrnující humanitární pomoc. (MZV, 2021)

Tato bakalářská práce je zaměřena zejména na humanitární činnost při migrační vlně z Ukrajiny a i tak, jako nelze široké spektrum humanitárních činností vystihnout jednou definicí, stejně tak lze aplikovat tyto tři základní fáze humanitární pomoci na válku na Ukrajině, a s ní související migrační vlnu, pouze částečně. Například už déle než rok trvající válečný konflikt samozřejmě zabraňuje znovuobnovování tamní infrastruktury dle časových úseků, popisovaných druhou a třetí fází humanitární pomoci. Stejně tak není dost dobře reálná téměř jakákoliv forma pomoci humanitárních organizací přímo ve válečné zóně, což potvrzuje autor z vlastních zkušeností z války v Jugoslávii.

Více však bude s tématem korespondovat popis forem humanitární pomoci. HZS ČR uvádí záchranářskou, materiální, finanční, poradenskou (někdy nazývanou také expertní) a poslední kombinovanou, která zapojuje všechny zmíněné formy dohromady. Záchranářská je sice z podstaty činnosti pro hasičský záchranný sbor formou pomoci nejdůležitější, pro probíhající válku na Ukrajině opět zatím jen těžko realizovatelná. Zato poradenská forma pomoci v neválčící části země plně běží, stejně jako při podpoře stovek tisíců jejich migrantů na našem území. Tato forma pomoci je založena na poskytování služeb kvalifikovanými odborníky. Při pomoci v zahraničí je více zaměřena na poskytování potřebných informací, směřujících k zamezení ztrát na životech a k omezení materiálních škod. Pro migranty na našem území se jedná zejména o psychologickou, vzdělávací a zdravotní podporu. Další, materiální formou pomoci, je pak poskytování konkrétních věcných prostředků. Těmi nejčastějšími, a hlavně nejpotřebnějšími, jsou

ošacení, obuv, deky či spací pytle a hygienické potřeby. Je to i nejběžnější sortiment humanitárních zásob ve skladech Státních hmotných rezerv, o jejímž uvolnění pro naplnění svého účelu rozhoduje předseda Správy státních hmotných rezerv. V otázce zahraniční materiální formy pomoci rozhoduje MV v dohodě s MZV, na základě konkrétní žádosti postižené země. MZV spolu s MV – generálním ředitelstvím HZS ČR rozhodují také o finanční formě humanitární pomoci do zahraničí. Ta je poskytována buď prostřednictvím mezinárodních organizací, nebo přímo na vyčleněné bankovní konto postiženého státu. Výhodou této formy pomoci je bezesporu přímý nákup potřebných věcí bez nutnosti zřizování skladů a sběrných míst. (HZS ČR, 2023)

1.3.3 Financování

Samotné financování humanitární pomoci je ale mnohem složitější. Jedním ze základních stavebních pilířů celé humanitární pomoci přímo v poli, jsou nestátní neziskové organizace. Pojem nezisková organizace nespočívá v tom, že by organizace svojí činností nevytvářela žádný zisk, nýbrž že tento vytvořený zisk neputuje k přerozdělení jejím vlastníkům, ale vrací se zpět do hlavních činností organizace. Proto, aby mohly dlouhodobě svoji humanitární pomoc poskytovat, se tak pro ně stává financování základním předpokladem existence.

Obrázek 1 Zdroje financování neziskových organizací

Zdroj: (Kyselák, 2013 – vlastní zpracování autora)

Vlastní zdroje

Tyto zdroje tvoří u nestátních neziskových organizací významnou položku příjmů. Část z nich jsou tvořeny příspěvky vlastních členů, které se odvíjí samozřejmě od velikosti dotyčné členské základny. Od velikosti a majetku organizace se pak odvíjí i další příjmy z vlastních zdrojů. Těmi mohou být například právě pronájmy, potažmo prodeje těchto nemovitostí, výtěžky z jimi pořádaných dobročinných a doplňkových činností, jako jsou aukce, reprezentativní akce či charitativní koncerty. Tyto příjmy jsou prakticky jisté a organizace s nimi může pro svoji činnost každoročně počítat. (Kyselák, 2013)

Cizí zdroje

Na rozdíl od jistoty zdrojů vlastních ty cizí nelze nárokovat. Jedná se zejména o různé nadační fondy nebo dotace ze státních a územních rozpočtů. Tyto dotace se přidělují podle přesně stanovených podmínek. Každé ministerstvo, kraj či obec má svůj dotační program podporovaný dotační politikou státního rozpočtu. Nadace a nadační fondy pak

prostřednictvím nestátních neziskových organizací posílají své příspěvky k přerozdělování pro postižené oblasti. Dalším významným nevlastním zdrojem příjmů nevládních neziskových organizací je sponzorování a dary fyzických osob. Vedle finančních částek, na které lze uplatňovat odečet ze základu daně, to jsou také například fyzické hodnotové dary, autorská umělecká díla nebo i dárcovské SMS. (Kyselák, 2013)

2 ÚČASTNÍCI HUMANITÁRNÍ POMOCI

Těmi nejbližšími (zároveň úplně prvními) aktéry katastrofy jsou vždy místní obyvatelé. Pokud nedokáže komunita v zasažené oblasti čelit krizové situaci vlastními silami a prostředky, je nezbytné vyžádání pomoci vnější, územní, státní či mezinárodní. Vše se samozřejmě odvíjí především od druhu, ale hlavně rozsahu vzniklé katastrofy.

2.1 Mezinárodní zástupci

Těmi vůbec největšími zástupci na poli humanitární pomoci jsou OSN se svými agenturami a mezinárodními nevládními organizacemi. Největšími poskytovateli prostředků humanitární pomoci pak její nejsilnější členské země, jako USA či Japonsko a členské země EU. Pro vzájemné urychlení, koordinování a přesnější efektivní cílení pomoci v tak velkém množství byl v roce 1992 založen Úřad humanitární pomoci Evropského společenství ECHO, který byl se zrušením Evropského společenství roku 2009 přejmenován na Oddělení Evropské unie pro humanitární pomoc se stejnou zkratkou ECHO. To prostřednictvím nevládních organizací zabezpečuje a přerozděluje největší množství zdrojů pro humanitární pomoc a dopad této činnosti na její příjemce i monitoruje a vyhodnocuje. V roce 1998 vznikl jiný důležitý orgán, doplňující celosvětové kolektivní úsilí mezinárodních společenství, Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí UN OCHA, který se zaměřuje spíše na mobilizování a koordinování jednotlivých agentur OSN v době humanitárních krizí. (OCHA, 2023)

2.2 Tuzemští zástupci

Ve státním měřítku jsou nejvyššími účastníky činnosti kolem humanitární pomoci orgány státní správy. Těmi nejvíce zapojenými pak MZV a MV, které úzce spolupracují nejen mezi sebou, ale právě i s výše zmiňovanými mezinárodními organizacemi. Správa státních hmotných rezerv zase disponuje zásobami pro humanitární pomoc, které se mohou uvolnit jen na pokyn jeho předsedy. V případě rozsáhlé zahraniční katastrofy, vyžadující velkou humanitární pomoc, může premiér aktivovat Ústřední krizový štáb a vláda rozhodnout o poskytnutí peněžního daru do zahraničí nad 5 mil. Je-li zapotřebí zdravotnické a záchranářské pomoci zapojuje se i ministerstvo zdravotnictví a HZS ČR. (HZS ČR, 2023)

V případech potřeby humanitární pomoci regionálního rozměru, což zahrnuje i poskytování pomoci Ukrajinským uprchlíkům na našem území, jsou dalšími aktéry

v tomto ohledu orgány samosprávy, tedy kraje a obce. Jejich činnost je rovněž spjata s MZV a MV, potažmo Správou státních hmotných rezerv, ale také více spolupracují s HZS, JPO a zapojují vlastní síly a prostředky.

Stejně tak spolupracují, ať už více či méně, jak bude zmiňováno v praktické části bakalářské práce, s místními spolky, nestátními neziskovými organizacemi, právníckými, fyzickými a podnikajícími fyzickými osobami, což jsou další účastníci v soukolí humanitární pomoci. Jejich příspěvky jsou poskytovány ať už z vlastní iniciativy nebo na základě výzev státních orgánů.

2.3 Dobrovolníci

Velmi důležitým účastníkem při humanitární pomoci, jsou dobrovolníci. V České republice tuto činnost zahrnuje Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, ve kterém se upravují podmínky pouze pro dobrovolnictví podporované státem. Z toho plyne, že na organizace či dobrovolníky vyvíjející své aktivity v oblastech, které stát nepodporuje, se tento zákon nevztahuje. Dle Kodexu dobrovolníka se jím totiž může stát každý, kdo vykonává tuto činnost ve prospěch jiných osob ve svém volném čase, bez nároku na honorář a pouze ze své dobré vůle. Kodex taktéž vymezuje práva a povinnosti dobrovolníka. Dobrovolnictví je většinou zapojováno do činností neziskových organizací, pro něž jsou významnou složkou pomoci, proto se jejich výběru a výcviku poměrně podrobně věnují. Dobrovolník není kmenový zaměstnanec, je tedy třeba počítat s tím, že jejich fluktuace bude častější. Mezi nově příchozími bývají většinou dva základní typy uchazečů. Ti, kteří mají potřebu pomoci s jakoukoli prospěšnou činností a ti, kteří už mají konkrétnější představu o své pomoci a tu také hodlají někde realizovat. Ke každému zájemci je tak potřeba přistupovat individuálně, v souladu s jeho motivy a zájmy, ale zároveň i se zohledněním potřeb organizace. Dále je potřeba dobrovolníky vycvičit a pro jejich obor pomoci připravit. To se odvíjí od organizační struktury přijímací organizace a jejím posláním. V této fázi se seznamuje nejen dobrovolník s fungováním a činností organizace, ale stejně tak poznává i organizace jeho schopnosti a dovednosti, které tak mohou určit jeho zařazení na konkrétnější typ pomoci. V konečné fázi výcviku přichází na řadu supervize, něco jako akreditování dobrovolníka k činnosti, pro kterou byl doposud u organizace připravován. Jedná se o činnost v neohrožujícím prostředí pod dozorem supervizora, kde je ještě dáván prostor pro konzultace postojů, pocitů a možných nastalých situací, pramenících právě z činnosti, pro kterou jsou připravováni. Tím je zároveň chráněn

zájem klienta, v tomto případě strádajících migrantů, před případnými chybnými či nevhodnými dobrovolnickými aktivitami. Na takto připravovaných dobrovolnicích z velké části také mnohdy závisí celkové hodnocení organizace, proto je jim věnována taková pozornost. Je obecně snahou dobrovolnickou činnost evidovat a statisticky vykazovat ve smyslu zdůraznění jejich přínosu společnosti. Ne vždy se však tato snaha daří, jelikož jsou do zmíněných statistik započítáváni pouze dobrovolníci zapojení v činnostech dobrovolnických organizací. Těch, kteří slouží méně formálně, a to i ve skupinách, bývají při prvních vlnách projevu solidarity rovněž velká množství. Jejich počty se ale jen těžko ve fázích vzniku mimořádných událostí zjišťují a z tohoto důvodu ve statistikách většinou chybí. Válka na Ukrajině vyvolala obrovskou vlnu solidarity a právě i všichni dobrovolníci v ní sehrávají svou důležitou roli. (Člověk v tísni, 2017)

2.4 Vybrané humanitární organizace

Výčet účastníků humanitárních pomoci by ovšem nebyl kompletní bez těch, pro něž je ono poskytování humanitární pomoci základní složkou jejich činnosti, tedy humanitární organizace. Z velkého existujícího množství jsou tak v následující podkapitole vybrány jen ty, jejichž činnost nějakým způsobem bakalářská práce zmiňuje.

2.4.1 Člověk v tísni

Tato humanitární, lidsko-právní a vzdělávací organizace svou obecně prospěšnou činnost začala v roce 1992 jako Nadace Lidových novin. Od roku 1994 zintenzívnila spolupráci s Českou televizí a pokračovala s novým jménem Nadace Člověk v tísni při České televizi. V roce 1999 proběhla u organizace další kosmetická změna názvu na Člověk v tísni – společnost při České televizi. Pouze pod současným pak funguje až od roku 2007. Je činná nejen v humanitární pomoci, ale také s tím spojenou rozvojovou činností, vzděláváním, zdravotní péčí a vším nejnnutnějším pro pomoc lidem v oblastech zasažených válečnými či přírodními katastrofami a při následcích z toho plynoucích. Po celou dobu se neustále rozvíjí a svou pomoc už poskytuje ve více jak 50 zemích světa. (Člověk v tísni, 2023)

2.4.2 Charita Česká republika

Neméně známou organizací, zabývající se humanitární pomoci, je Charita Česká republika. Její kořeny sahají až k pomoci při tehdy ještě probíhajících posledních týdnech první světové války, čemuž odpovídal i její původní název Svaz katolické charity v Království

Českém, který se záhy měnil na Svaz katolické charity v Čechách. Při postupném rozrůstání a souběžném slučování s mnoha dobročinnými spolky, založenými ještě ve století devatenáctém, tak vznikla roku 1928 celostátní charitní centrála s názvem Říšské ústředí svazů charity milosrdné lásky ČSR. Po druhé světové válce zúročila své dosavadní bohaté zkušenosti a mnohem rychleji než zdecimované úřady reagovala na nápor vracejících se osvobozených vězňů z koncentračních táborů. Zřizovala centra pomoci, vývařovny a pomáhala s řešením dokumentů. Zlom nastal v roce 1948, kdy byla celá charitativní síť zrušena, nahrazena jedinou organizací Česká katolická charita a činnost zredukována v podstatě pouze jen na vydávání náboženské literatury. Až po roce 1989 znovu začala navazovat na své původní hodnoty, pomáhat trpícím a strádajícím. Nejprve přes péči o lidi s chronickými postiženími a onemocněními, později přes sbírky obnošeného šatstva, domácí zdravotní péči a dobrovolnická sdružení až po plně profesionální organizaci používající od roku 2007 název Charita České republiky. V současnosti je naším největším nestátním poskytovatelem sociálních a zdravotních služeb a druhým největším v zahraničí. (Charita Česká republika, 2023)

2.4.3 Český červený kříž

Na českém území v podstatě už déle jak jeden a půl století fungující organizace, je-li brán v potaz Vlastenecký pomocný spolek Červeného kříže pro Království České. Ten vznikl roku 1868 podle organizace Červený kříž, která byla zřízena už v roce 1863 na popud Henriho Dunanta (viz podkapitola Historie a vývoj humanitární pomoci 1.1.). Spolu s o dva roky mladší moravskou obdobou působily tyto dva spolky na našem území až do konce první světové války. Se vznikem Československa, přesněji až roku 1919, byla zřízena ústřední organizace s názvem Československý Červený kříž. Její vybudovaná sanatoria a zdravotní poradny byly za druhé světové války konfiskovány a činnost utlumena. Poválečnou obnovu pomohly realizovat i organizace Červeného kříže jiných zemí světa. Z vlastních činností pak převládala zejména pomoc navracejícím se z koncentračních táborů a základní zdravotní pomoc. Po únoru 1948 přišel Československý Červený kříž o svou ekonomickou samostatnost a byla mu odebrána spousta jeho tradičních činností. Jeho zdravotní záchranná služba, sanatoria a zdravotní zařízení byla odevzdána státu. Oproti tomu se mu masově rozvinula výuka první pomoci a pod jeho taktovkou se rozvíjelo i dárcovství krve. Posláním se mu stalo získávání a cvičení občanů pro plnění zdravotnických a sociálních úkolů. Organizaci Český červený kříž pod tímto

názvem máme tedy až od roku 1992, kdy se jeho činnost navrátila k původnímu poslání a začala se rozvíjet v nejrůznějších formách zdravotní, sociální a humanitární pomoci. (Český červený kříž, 2023)

2.4.4 ADRA Česká republika

Tato česká humanitární a rozvojová organizace pomáhá lidem v nouzi už od roku 1992, kdy se o samotné založení, ještě pod názvem Československá ADRA, zasloužil její první ředitel Rudolf Reitz. A podobně, jako u počátků vzniku ČČK, měl i její původ vzniku vazby s již existující celosvětovou sítí ADRY, založenou roku 1956 v USA Církví adventistů sedmého nebe. Tato Mezinárodní síť charitativních organizací ADRA nejenže pravidelně přispívá na rozvoj české sekce, ale rovněž jí poskytuje úzkou spolupráci svých stálých zástupců, působících ve více než stovce zemí celého světa. V počátcích se činnost orientovala zejména na válku v Bosně, kdy v rámci humanitární pomoci dopravili do Sarajeva 140 tun materiálu. S rozdělením republiky se dělí i ADRA na slovenskou a českou, s o něco později upraveným názvem Nadace ADRA, který se ještě roku 1994 změnil na Občanské sdružení ADRA. Rok 1995 pak probíhal ve znamení pomoci Čečensku a jejím nejmarkantnějším prvkem bylo rozdávání humanitárních balíčků základních potravin strádajícím přímo na náměstí ostřelovaného hlavního města Groznyj. Další její velmi významnou humanitární akcí byly moravské povodně 1997, v důsledku jejíhož dopadu se od následujícího roku, kromě samotné materiální a fyzické humanitární pomoci, začali věnovat i vytváření psychosociálních intervenčních týmů, pomáhajících také s psychologickou pomocí při a po mimořádných událostech. Zaměření forem pomoci později vedlo i k rozvětvení na dvě základní organizace tak, jak je známe doposud, tedy ADRA, o.p.s. a Nadace ADRA. (ADRA, 2023)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ANALÝZA HUMANITÁRNÍ A DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI PŘI MIGRAČNÍ VLNĚ Z UKRAJINY

Když v únoru roku 2022 napadlo Rusko ukrajinské území a začalo vojensky ohrožovat obyvatele Ukrajiny, mnoho z těch, kteří měli možnost ze sužované oblasti odejít, zvolili bezpečnější cestu a prakticky z minuty na minutu své domovy opustili. Jelikož byla na Ukrajině vyhlášena mobilizace, většina mužů neměla na výběr, musela na vojensky ohrožovaném území zůstat a chránit svoji zemi proti ruské agresi. Mezi uprchlíky tak byla převážná většina žen a dětí, která ve strachu o své životy hromadně utíkala za hranice jen s minimem osobních věcí. Situace, která následně v okolních zemích nastala, byla velmi komplikovaná a to hned z několika důvodů. Jednak se problém týkal obrovského množství uprchlíků ve velmi krátkém časovém úseku (jednalo se o desítky až stovky tisíc osob), mezi nimiž bylo neobvykle vysoké procento dětí. Zároveň nikdo nevěděl (a nutno připustit, že stále nikdo neví doposud) jak dlouho válka na Ukrajině potrvá a tedy na jak dlouhou dobu bude nezbytné humanitární pomoc poskytovat. V neposlední řadě hrálo také velkou roli nerovnoměrné rozložení uprchlíků po zemích Evropy, jelikož státy Ukrajinské geograficky bližší, byly z pochopitelného důvodu více vytíženy. Státy, které čelily největšímu náporu ukrajinských uprchlíků, byly Polsko, Maďarsko, Slovensko, Německo a Česká republika. Ty musely při poskytování humanitární pomoci jednat velmi rychle a zároveň byly do značné míry odkázány na pomoc dalších zemí Evropské unie. Již v úvodu tedy nastalo hned několik problémů, kterých s postupujícím časem stále přibývalo a humanitární organizace jim díky svým mnohaletým zkušenostem dokázaly lépe či hůře zvládat čelit. Přes veškerou připravenost a koordinovanost sebou ale každá taková mimořádná událost vždy přináší komplikace další, jen těžko předvídatelné. Následující podkapitola je zaměřena na problémové oblasti a jejich srovnávání s jinými vybranými humanitárními akcemi, za účelem zvýšení efektivity samotné humanitární a dobrovolnické činnosti. (Boček, 2022)

Humanitární činnost, spojená s migrační vlnou z Ukrajiny, je sice hlavním tématem této bakalářské práce, nicméně její praktická část je založena na komparaci problémových oblastí s jinými humanitárními akcemi, což mimo jiné napomáhá také zvýraznění a hlubší představě podstaty popisovaného problému. A aby byla tato srovnávání srozumitelná, je potřeba porozumět i příčinám vzniku, průběhu a okolnostem ostatních porovnávaných mimořádných událostí, které následně podobnou humanitární akci také nezbytně vyžadovaly a jejich srovnávání tak bude mít svůj význam.

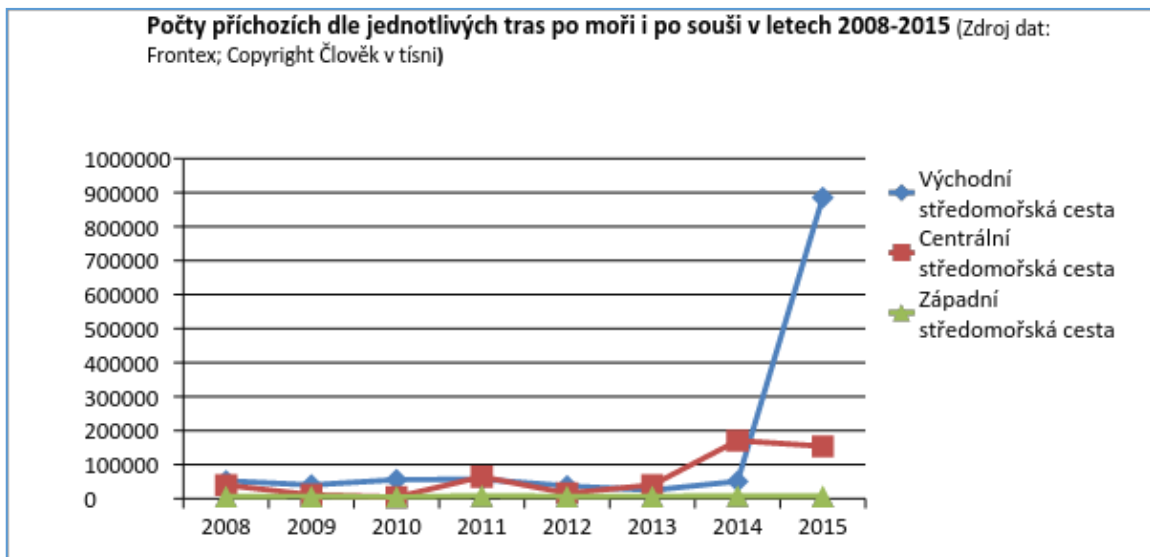
3.1 Válka v Jugoslávii 1992 - 1995

První vybranou mimořádnou událostí, vykazující některé podobnosti s humanitární činností při migrační vlně z Ukrajiny vyvolanou ruskou agresí, je válečný konflikt v zemích bývalé Jugoslávie. Zde nešlo o napadení jednoho suverénního státu druhým, nýbrž o nekoordinovanou snahu vytvoření oddělených území na základě etnických identit obyvatel. V dnešním přelidněném světě se stále silněji projevuje u člověka přesvědčení potřeby sociální důležitosti v podobě příslušnosti k nějaké skupině lidí, vyznačující se pocitem solidarity, sdílenou kulturou, zvyky, dějinným původem, stejným jazykem a mnohdy i vzezřením. Zjednodušeně lze říci, že podobně by se dala definovat etnická skupina, potažmo národ. (Zandlová, 2017)

A právě třemi hlavními protagonisty války v Jugoslávii byly etnické skupiny Srbů, Chorvatů a Muslimů, bojujících mezi sebou nejvíce na území Bosny a Hercegoviny o budoucí rozdělení nově vznikajících států. Válka ale nepřesáhla mezinárodní rámec a boje probíhaly pouze na územích Srbska, Chorvatska a Bosny a Hercegoviny, což bylo uvnitř území bývalé Jugoslávie. Následkem bylo téměř 1,3 miliony uprchlíků směřujících nejčastěji do Švédska, Švýcarska, Německa, Norska a Francie. Další, přibližně stejné množství lidí, bylo vnitřně vysídleno, povětšinou na území, kde převažovaly počty vlastní etnické skupiny obyvatel. (UNHCR, 1996)

3.2 Migrační vlna z blízkého východu v letech 2015 - 2016

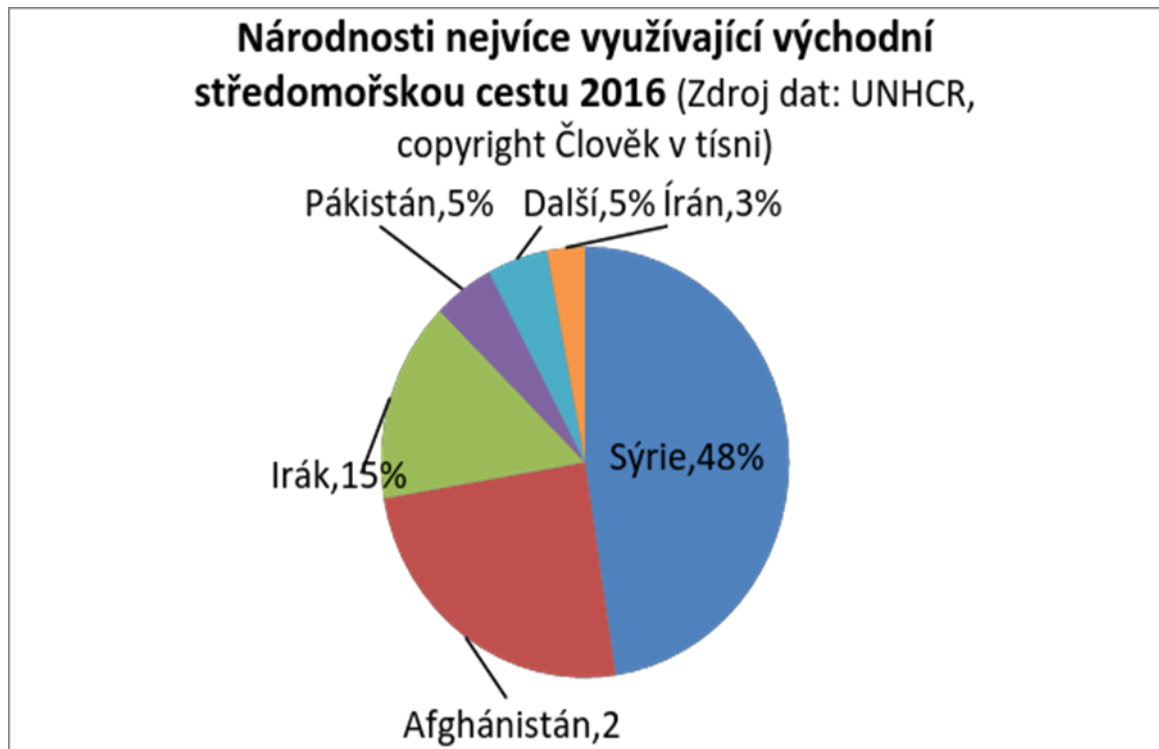
K lepšímu vystihnutí problémových oblastí migrační vlny z Ukrajiny dále poslouží porovnávání některých prvků humanitární činnosti s nedávnou migrační krizí, jejíž jednou z příčin byla i velmi silná migrační vlna z blízkého východu, která vrcholila s rokem 2015. V tomto období se přival uprchlíků do Evropy soustředil třemi hlavními směry, které byly popsány jako východní, centrální a západní středomořská cesta. Západní cesta vedla z Maroka do Španělska a centrální z regionů subsaharské Afriky do Itálie a na Maltu, nechvalně spojená s množstvím tragédií v podobě potopených lodí těžce přeplněných uprchlíky. Předmětem zájmu komparace je ovšem cesta východní, vedoucí z Turecka přes Řecko a dál nahoru, prakticky do celého zbytku Evropy. V dubnu 2016 počty příchozích dramaticky poklesly, což bylo způsobeno dohodou o ochraně hranic a navracení uprchlíků, uzavřenou s Tureckem. (Člověk v tísni, 2016)

Obrázek 2 Počty příchozích migračními cestami do Evropy

Zdroj: (Člověk v tísni, 2016)

Východní středomořskou cestou k nám proudilo největší množství uprchlíků vyznávajících islám. Toto, od křesťanství zcela odlišné náboženství, hraje také jednu z významných rolí v otázce poměrování poskytované humanitární pomoci na našem území mezi těmito migranty a příchozími z Ukrajiny. Z celkového procentuálního zastoupení migrantů, proudících do Evropy východní středomořskou cestou, zaujímali téměř polovinu Syřané, jejichž celkové obyvatelstvo tvoří ze 74% vyznavači tzv. sunnitského islámu a téměř celou čtvrtinu putujících migrantů tvořili Afgánci, kde se k islámskému vyznání hlásí dokonce 99% obyvatel, z toho 80% sunnitský a 19% šíitský. (Zeměpis EU, 2023)

Obrázek 3 Národnostní zastoupení východní migrační trasy

Zdroj: (Člověk v tísni, 2016)

3.3 Válečný konflikt na Ukrajině

Počínaje rokem 2021 si Rusko vybuchovalo rozsáhlou vojenskou přítomnost poblíž svých hranic s Ukrajinou a to i ze sousedního Běloruska. Ruský prezident Vladimir Putin kritizoval rozšíření NATO a požadoval, aby Ukrajina nikdy nemohla vstoupit do vojenské aliance. Vyjádřil také iredentistické názory a zpochybnil právo Ukrajiny na existenci. Dne 21. února 2022 Rusko oficiálně uznalo Doněckou lidovou republiku a Luhanskou lidovou republiku jako nezávislé státy. O tři dny později oznámil během televizního vysílání ruský prezident „zvláštní vojenskou operaci“ na Ukrajině (nikoli vyhlášení války), čímž úplná invaze na Ukrajinu začala. Tento překvapivý, ve dvacátém prvním století u zemí vyspělého světa snad už ani neočekávatelný tah, byl téměř celosvětově prakticky jednohlasně odsouzen. To vedlo mnoho zemí k zavedení proti Rusku úplně nových sankcí a ke zpřísnění sankcí stávajících. Byť není Ukrajina členskou zemí NATO, byla a je solidárně podporována silnými světovými státy, což zase neočekával ruský prezident. Jeho armáda se tak brzy vzdalo pokusu o dobytí Kyjeva a ukrajinské protiofenzívy na jihu a severovýchodě od srpna znovu dobyly významné oblasti. Koncem září Rusko oznámilo

anexi několika částí jižní a východní Ukrajiny, i když nebyly plně obsazeny ruskými silami, což vyvolalo další rozsáhlé odsouzení. Probíhající válka si už vyžádala desítky tisíc mrtvých a vyústila v další velkou uprchlickou krizi. (Člověk v tísni, 2023)

4 FÁZE POMOCI PŘI MIGRAČNÍ VLNĚ Z UKRAJINY

Důvodů, proč lidé migrují, je celá řada. Cílem může být lepší vzdělání, sloučení rodin, založení podnikání, změna zaměstnání a podobně. Tyto, nejčastěji ekonomické, pohnutky jsou příčinou migrace dobrovolné. Z vybraných příkladů ji částečně zahrnuje pouze popisovaná nedávná migrační krize z Blízkého východu. Zbylé dva porovnávací příklady, tedy války v Bosně a na Ukrajině, jsou typickým smutným příkladem migrace nedobrovolné, jejíž nejčastější příčinou jsou vedle klimatických katastrof, potravinových krizí, politického násilí a náboženského útlaku právě ozbrojené konflikty. Ve válce v Bosně se navíc mísila nucená migrace vnitrostátní s mezinárodní, kdežto při ukrajinském konfliktu už se jedná převážně o mezinárodní migraci. (Člověk v tísni, 2022)

4.1 Pomoc ještě na postiženém území

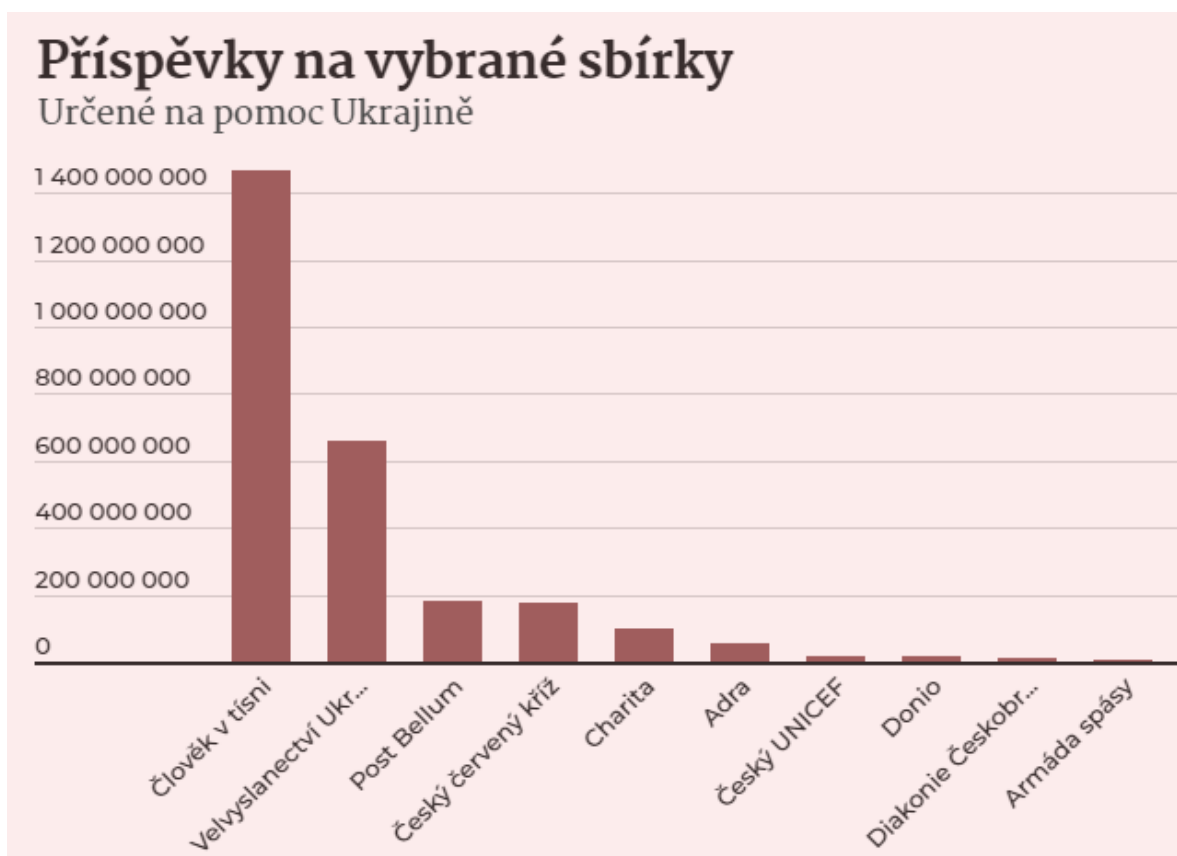
Než k samotné migraci dojde, je nezbytná pomoc ještě téměř v epicentru konfliktu či katastrofy. Katastrofy pak musí být obrovských rozměrů, kdy je zřejmé, že návrat do místa opuštění nepřipadá v úvahu, aby zapříčinily hromadnou migraci. U válečných konfliktů je tato skutečnost z pochopitelných důvodů mnohem reálnější.

4.1.1 Přípravenost na mimořádnou událost

Prvním kritériem posuzování možností, které by mohly vést ke zvýšení efektivnosti humanitární a dobrovolnické činnosti, je připravenost na mimořádnou událost. Tady je rozdíl mezi mimořádnou událostí zapříčiněnou člověkem, jako je výše popisovaný válečný konflikt a přírodní katastrofou. Zatímco u přírody prakticky nelze přesně určit, jaká katastrofa nastane a kde, schylování se k válečnému konfliktu lze s pomocí výzvědných a zpravodajských služeb, satelitního monitoringu a posléze i médií de facto očekávat. To dává prostor jak pro přípravu nejrůznějších bezpečnostních, sociálních a politických opatření, tak zejména těch lidských v podobě materiální a humanitární pomoci. Ta je závislá od připravenosti jak vlád regionálně nejbližších okolních zemí, potažmo jejich státních hmotných rezerv, tak od připravenosti k aktivaci samotných humanitárních organizací, ale také, jak se v případě války na Ukrajině ukázalo, v solidaritě a sympatizování okolního světa. Tato skutečnost se nejspíše odvíjí od způsobu provedení záměru agresora, ale zejména od okolností, za kterých ke konfliktu došlo. Nelze totiž říci, že by snad okolní svět více sympatizoval s oběťmi z války na Ukrajině, než s těmi z války z Bosny, ale vlna solidarity byla v případě vzniku Ukrajinského konfliktu ohromující.

Ochota české společnosti pomoci a solidarita s ukrajinským národem se ukázala být od prvního momentu enormní. Bylo vytvořeno hned několik velkých veřejných sbírek, s jejichž pomocí bylo jen za první tři týdny vybráno téměř 2,7 miliardy korun. Do humanitární pomoci se zapojil jak stát prostřednictvím většiny ministerstev, které koordinovaly svou oblast zájmů, tak ukrajinské velvyslanectví, ale hlavně různé neziskové organizace jako Člověk v tísni, Charita Česká republika apod. Velkou roli však sehráli i jednotlivci, kteří pomáhali finančními nebo materiálními dary, nabízeli své domovy k ubytování ukrajinských uprchlíků nebo pomáhali s jejich transportem od ukrajinských hranic do českého vnitrozemí. (Novotná, 2022)

Obrázek 4 Příspěvky na vybrané sbírky

Zdroj: (Novotná, 2022)

4.1.2 Český Červený kříž pro Ukrajinu

Hromadění se obrovského množství ruských vojenských sil podél celé Ukrajinské hranice, a to i ze strany spřízněného Běloruska, naznačovalo, že se schyluje opravdu k tomu

nejhoršímu scénáři. ČČK, přestože už východní oblast Ukrajiny podporoval dlouhodobě (od roku 2014 předal Ukrajinskému Červenému kříži 14 zásilek), svoji pomoc od vypuknutí konfliktu ještě zintenzívnil. Hned v prvním týdnu války předal stejnou cestou 4 zásilky a v následujících dvou týdnech další 4. Celkově se jednalo o 40 tun převážně zdravotnického materiálu a léčiv. V nejbližších 3 měsících pak dodal na Ukrajinu mimo jiné i 26 sanitních vozů. Tato pomoc ČČK je financována s podporou MZV, ze sbírek Fondu humanity ČČK a z darů dobrovolníků a institucí. Za celý rok války tak uskutečnil ČČK na Ukrajinu 46 dodávek materiálu o celkové hmotnosti 446 tun a celkové ceně 139 mil. Kč. (Český červený kříž, 2023)

4.1.3 Člověk v tísní v Bosně

Na popud novináře a lidsko-právního aktivisty bosenského původu Igora Blaževiče vznikla v redakci Lidových novin v roce 1992 výzva, zabývat se kritickou situací v Bosně a obléhaném Sarajevu. Nadace Lidových novin, předchůdce organizace Člověk v tísní, vypravila první kamiony s pomocí a vyhlásila Týden pro Bosnu. Tím se stala podnětem do té doby největší sbírky SOS Sarajevo a zároveň také zahájila rozsáhlou humanitární operaci na pomoc válkou zmítaným obyvatelům Bosny a Hercegoviny. Mimo humanitárních konvojů, poněkud s potravinami a hygienickými potřebami, vypravila nadace rovněž tři letecké zásilky léků pro sarajevské nemocnice. Za čtyři roky usilovné podpory nadace Bosně činil celkový objem realizované pomoci přibližně 150 mil. Kč. A přestože se jednalo mezi postkomunistickými zeměmi o největší humanitární operaci pro trpící obyvatele války v Bosně a i dobrovolné sbírky vykazovaly do té doby rekordní sumy, předčila to až ochota a solidarita české společnosti s ukrajinským národem, což lze uvést jako další bod komparace mezi vybranými migračními vlnami. (Člověk v tísní, 1993)

4.1.4 Cílenost humanitární pomoci

Jedním z kritérií, které rovněž může zvýšit efektivitu humanitární a dobrovolnické činnosti, je úspěšná cílenost. Humanitární pomoc zahrnuje širokou škálu činností, včetně poskytování potravinové pomoci, přístřeší, vzdělávání, zdravotní péče nebo ochrany. Většina je poskytována ve formě věcného zboží nebo pomoci, přičemž hotovost tvoří pouze 6 % celkových humanitárních výdajů. Různé analýzy však ukázaly, že hotovostní převody mohou být pro příjemce lepší, protože jim dávají možnost volby a kontroly. Jsou také nákladově efektivnější a lepší pro místní trhy a ekonomiky. (United Nations, 2023)

To ovšem neplatí pro válkou zdecimované území. Způsob poskytování humanitární pomoci může velmi významně ovlivnit kvalitu a celkový objem pomoci. V situacích katastrof často spolupracují mezinárodní agentury pro pomoc s místními agenturami. A právě role těch, co jsou problematické oblasti nejbliže a do situace nejvíce zasvěceni, hrají velmi významnou úlohu jako koncový prvek hmotných dodávek humanitární pomoci. Ne vždy se totiž záměr dodání nezbytného humanitárního materiálu shoduje se zamýšlenou realitou. V roce 1992 vojáci jednotek OSN, působící ve válečném konfliktu na Balkáně, občas nějakou materiální humanitární pomoc přes nebezpečné oblasti doprovázeli. Stávaly se případy, že se konvoj na místo určení nedostal. Také rozdávání základních potravin poslednímu zbytku obyvatel populačně silně prořídých vesnic v zóně separace (mezi vojáky OSN nazývané Pink zóna) bývalo nekoordinované a podobalo se spíše chaotickému vyhazování potravin z korby nákladního vozu mezi doslova o každý kousek jídla bojující dav zbídačených civilistů. (vlastní očitá svědectví autora)

Právě tato problémová oblast se za těch více jak 30 let další nabitě praxe v humanitární činnosti posunula kupředu ze všech nejvíc. V porovnání s nynější válkou na Ukrajině například organizace Člověk v tísni, působící jak na západě, tak i u nejhůře postižených míst východní části Ukrajiny, disponuje v celé oblasti 296 vlastními členy, což zajišťuje jistotu v doputování dodávek humanitární pomoci těm nejpotřebnějším. (Člověk v tísni, 2023).

Také Charita ČR se spoléhá především na svou vlastní pobočku. Ta je sice nejbližší v Moldavsku, nicméně do této země už zamířilo od začátku války 700 000 uprchlíků. Většina z nich ji bere jako tranzitní zemi, ale více jak 100 000 zůstává a po válce se chce vrátit zpět domů. Pro ně tam Charita ČR vybavila 12 ubytovacích středisek potřebným zázemím jako lůžka, přikrývky, pračky a lednice. (Charita Česká republika, 2023)

A konečně Český Červený kříž plně využívá své možnosti úzké spolupráce s organizacemi Červeného kříže celého světa. V případě Ukrajiny tedy adresuje svou materiální humanitární pomoc Ukrajinskému Červenému kříži a jeho prostřednictvím pak koordinuje další činnost. (Český červený kříž, 2023)

4.2 Pomoc s přesuny při migrační vlně

V kapitole týkající se humanitární a dobrovolnické pomoci s přesuny uprchlíků se dá konstatovat, že se rozdílily mezi současnou ukrajinskou uprchlickou vlnou s vybranými, výše popisovanými migračními vlnami prakticky ani nedají s čím srovnat. Zatímco pod

vlivem obrovské solidarity pomáhá z Ukrajiny, přes Slovensko až na naše území s přepravou ukrajinských uprchlíků takové množství dobrovolníků, že téměř není možné jejich počty ani přibližně odhadnout, v případě Bosny či syrské uprchlické krize, prakticky žádná podobně rozsáhlá pomoc dobrovolníků z České republiky nebyla. To vyplývá už z faktu, že při válce v Bosně nefigurovala naše země mezi těmi, kam nejvíce z tohoto konfliktu uprchlíci směřovali. Podle statistik UNHCR jimi v té době byly Německo, Švédsko, Švýcarsko, Dánsko, Norsko a Francie. Zatímco při současné migraci z Ukrajiny je Česká republika po roce konfliktu hned po Polsku (1 564 711) a Německu (881 399) třetím největším příjemcem se 495 569 zaregistrovanými ukrajinskými uprchlíky. A dost se liší také ostatní destinace. Výrazné zastoupení v pořadí žebříčku přijímajících zemí mají také Slovensko, Rumunsko a Bulharsko, což je dáno zejména geografickou blízkostí k území Ukrajiny. (UNHCR, 2023)

Lze si tedy jako další průběžné komparace povšimnout, že už mezi uprchlíky při aktuální migrační vlně nehraje prim pokusit se dostat do vyspělé evropské země a zůstat, nýbrž opravdové prvotní zoufalé hledání pomoci kdekoliv a pouze jako dočasné řešení s myšlenkou návratu domů, hned jak to bude možné.

4.2.1 Okamžitá pomoc

Nad počáteční neznalostí situace, možnou nebezpečností, časovou náročností a spoustou dalších nenadálých překážek, měla síla solidarity stále silnou převahu. Už několik desítek hodin po vpádu ruských vojsk se v příhraničním ukrajinském městě Ubl'a začaly objevovat menší skupinky dobrovolníků s nejrůznějšími dopravními prostředky, určenými pro přepravu a pomoc těm, kteří ji nejvíce potřebovali. Podobně nezištně se situace začala vyvíjet už na našem území, například v Praze. Na popud dobročinné platformy Donio, se hned během stejného večera začaly k hrstkám prvních dobrovolníků přidávat stovky lidí, nabízející jak materiální pomoc a ubytování, tak zejména právě prostředky pro přepravu osob i s řidiči. Jejich nabízená dobrovolná pomoc byla prakticky okamžitě využita a několik dopravních prostředků s nasbíraným potřebným materiálem hned vyrazilo na ukrajinské hranice. Tam začaly zástupci na místě prvních organizací spojovat své síly se zařizováním možných ubytování a tím pádem i prvotním nasměrováním uprchlíků. Přestože byla veškerá koordinace pomoci dobrovolná, i tak se samozřejmě objevily první náklady. Ať už se jednalo o pohonné hmoty, balenou vodu, základní potraviny, termofólie, spací pytle či čelovky, stejně tak se muselo také počítat i s brzkým navýšením požadavků

na powerbanky nebo české sim karty. Právě pro tyto účely sloužily první vybrané prostředky z nečekaně rychle narůstajících dobrovolných sbírek. Například jen platformě Donio se za víkend podařilo nashromáždit milion korun. (Donio, 2023)

4.2.2 Průběžná a permanentní pomoc

Za jednu z forem humanitární pomoci naší země Ukrajině je také pokládána možnost bezplatné přepravy pro uprchlíky prostředky vlakových souprav všech železničních dopravců v České republice. U této uložené povinnosti se finanční kompenzace ze strany státu směrem k dopravcům řeší podobně, jako například při přepravě dětí do šesti let, kdy se vydaný jízdní doklad s nulovou cenou dopravci proplácí v ceně běžného jízdného. Uprchlík se pak pro získání této nulové jízdenky musí prokázat cestovním dokladem, či hraniční průvodkou s vyznačenou dočasnou ochranou formou víza, nebo razítkem potvrzujícím udělení samotné dočasné ochrany. (MD, 2022)

Pro účely této bakalářské práce však nejsou podrobnosti bezplatné přepravy až v takových detailech podstatné. Důležitější je, že tato možnost vůbec vzešla a existuje. Opět v komparaci problémových oblastí s jinými vybranými migračními vlnami je skutečnost vzniku možnosti poskytování bezplatné přepravy strádajícím uprchlíkům dalším důkazem neustálého vylepšování a zdokonalování humanitární pomoci jako celku.

4.3 Pomoc na území ČR

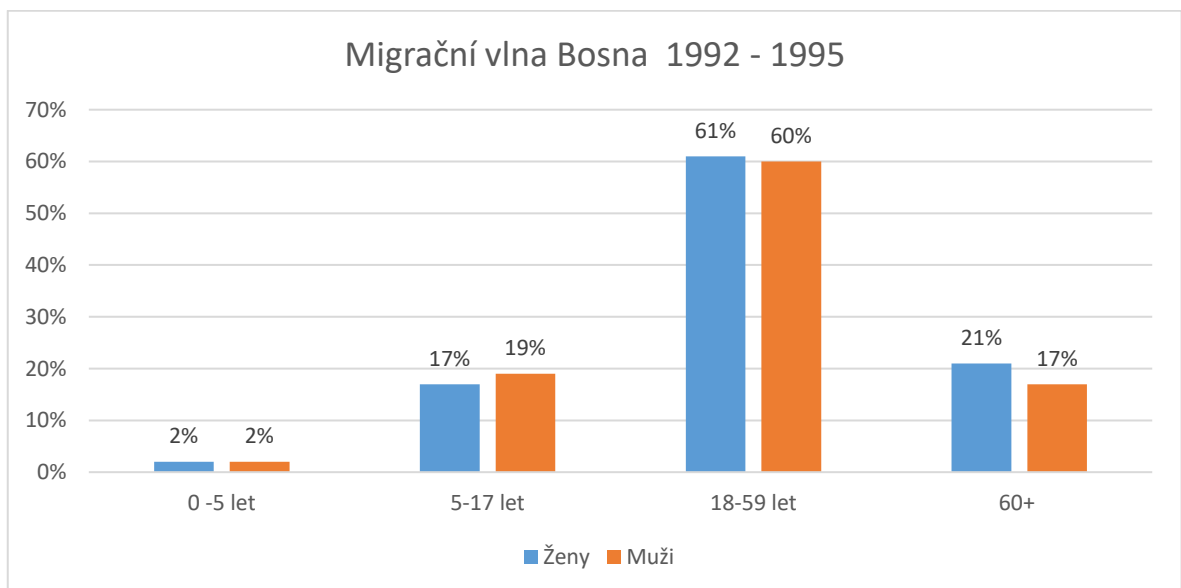
Základním krokem pro přijímání poskytované humanitární pomoci na cizím území v plném rozsahu je legalizace pobytu. V České republice existuje několik druhů víz přes zdravotní, kulturní, pracovní, turistické, azylové a jiné, až po vízum strpění pobytu, všechny označované jedno nebo dvoucifernými kódy. V kombinaci s různými kategoriemi pobytu, které se značí kódy velkých písmen, jako například V-vízový nad 90 dnů, L-dlouhodobý, T-trvalý, P-přechodný a jiné, můžou vytvořit až 152 možností legálního pobývání na našem území. (MV, 2023)

Válka na Ukrajině však zapříčinila tak silnou migrační vlnu, že vedla až k aktivaci institutu dočasné ochrany. Stalo se tak poprvé od jejího vzniku roku 2001, kdy byla přijata Směrnice Evropské Rady č.2001/55/ES o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob. V rámci průběžných komparací napříč celou bakalářskou prací vznikla tato směrnice právě jako reakce na ozbrojený konflikt zemí bývalé Jugoslávie. Poprvé však byla aktivována až nyní, 4. března 2022,

vydáním Prováděcího rozhodnutí 2022/382 Radou EU. Z toho plyne, že nebyla použita ani při řešení problémových oblastí v další poměřované migrační krizi z blízkého východu v letech 2015 a 2016. Dočasná ochrana se uděluje na dobu jednoho roku s možností dvojího půlletého prodloužení. Prostřednictvím ní je také jejímu držiteli zajištěn kromě legálního pobytu i volný vstup na pracovní trh, přiměřené ubytování, možnost zapojení do systému vzdělávání, přístup k sociálním dávkám, bezplatné zdravotní péči a možným poskytovaným finančním příspěvkům. (Matějková, 2022)

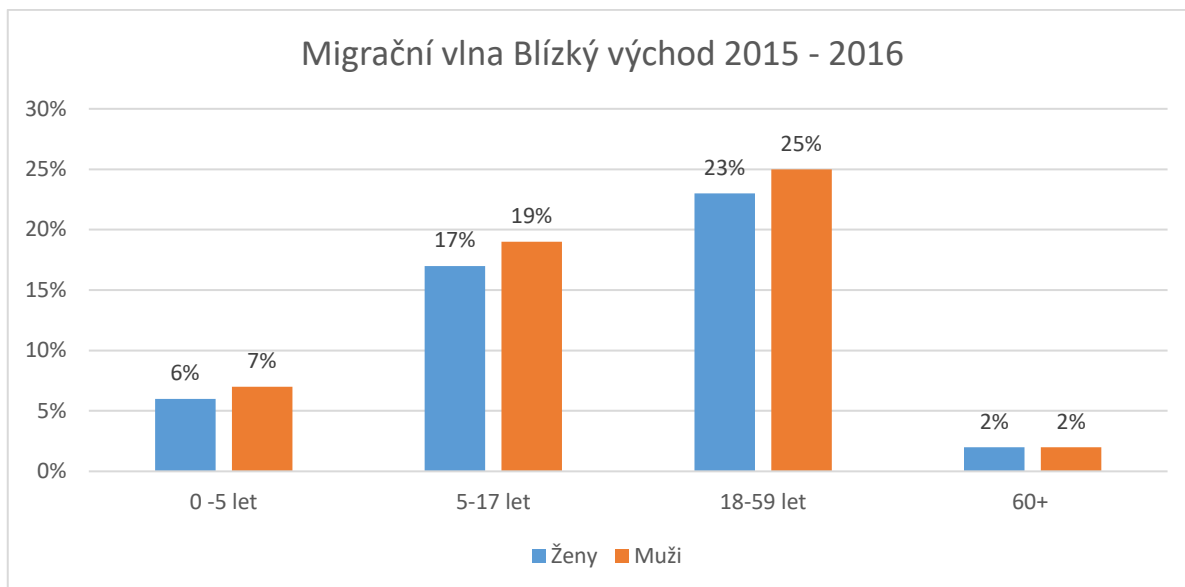
4.3.1 Charakteristika uprchlíků

Důležitým prvkem v porovnání vybraných migračních vln je charakteristika samotných uprchlíků. Už jen ze srovnání procentuálního zastoupení pohlaví je patrné, při které z porovnávaných vln šlo, nebo jde, pouze o migraci čistě z důvodu nouze způsobené válečným utrpením.

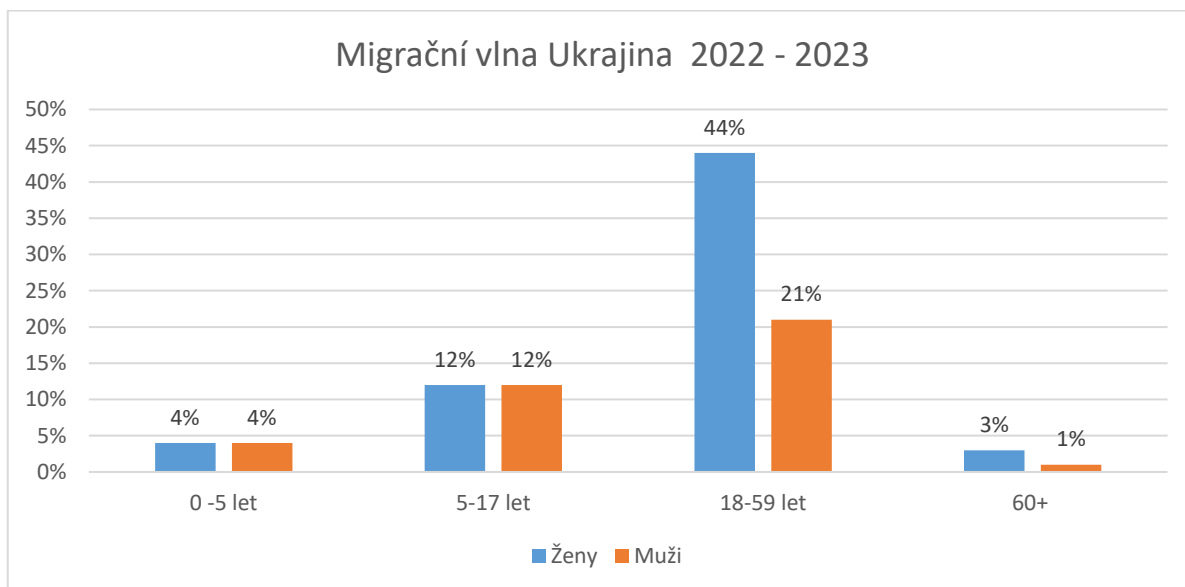
Obrázek 5 Procentuální zastoupení pohlaví uprchlíků z Bosny

Zdroj: (UNHCR, 2023 - vlastní zpracování autora)

Obrázek 6 Procentuální zastoupení pohlaví migrační krize z blízkého východu

Zdroj: (UNHCR, 2023 - vlastní zpracování autora)

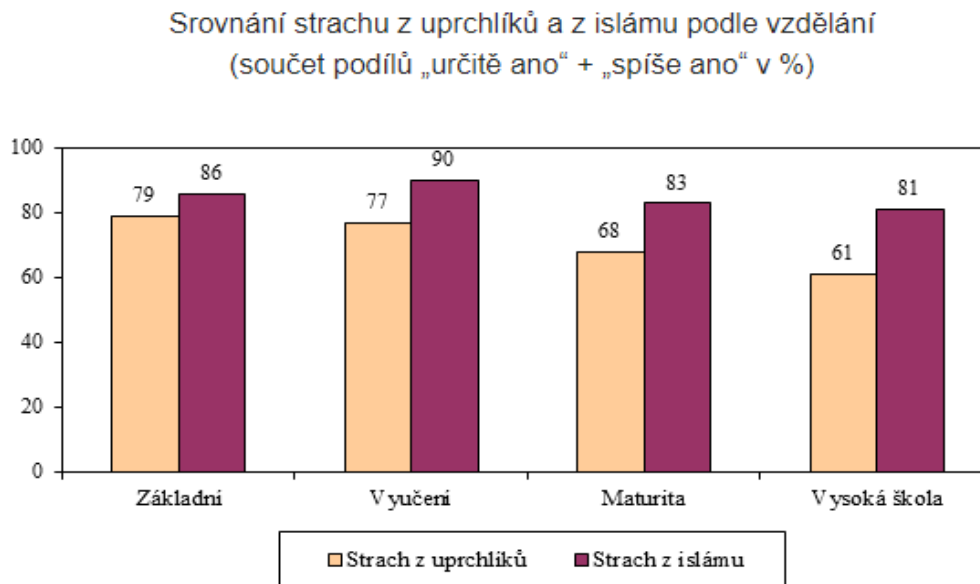

Obrázek 7 Procentuální zastoupení pohlaví uprchlíků z Ukrajiny

Zdroj: (Golemio, 2023 - vlastní zpracování autora)

V obou případech, jak války v Bosně, tak současného ozbrojeného konfliktu na Ukrajině, totiž převažuje mezi uprchlíky zastoupení žen. Muži z důvodu vojenských povinností domácí území spíše neopouštěli. Kdežto migrační vlna z blízkého východu, kdy převládala mužská část uprchlíků produktivního věku, sebou zřetelně nesla i ekonomické a náboženské pohnutky. Strach z neznáma a vidina potenciálního rizika z šíření islámu pro

obyvatele v přijímaných zemích převyšovaly emotivní charakter situace a prakticky utlumily solidaritu s těmi, co opravdu humanitární pomoc potřebovali. Opět se ve srovnání s ukrajinskou migrační situací, kdy nabyla vlna solidarity obrovských rozměrů, jedná o další výrazný rozdíl, zde čitelný už jen z charakteristiky uprchlíků.

Obrázek 8 Grafické znázornění Srovnání strachu z uprchlíků a z islámu

Zdroj: (STEM, 2018)

V České republice panovaly obavy napříč celou společností. Podle očekávání však částečně souvisely i s úrovní dosaženého vzdělání, jak je patrné z grafického znázornění v obrázku č.8 a s větší životní zkušeností, tedy vyšším věkem. Uvádí se, že 70% obyvatel starších 60 let mělo strach ze samotných uprchlíků a až 90% lidí stejného věku se obávalo šíření islámu. Podobně převyšoval strach z rozšíření islámu nad obavou z chování samotných uprchlíků ve všech věkových kategoriích. (STEM, 2018)

V dalším porovnání je pak tato problémová oblast při ukrajinské migrační vlně prakticky nulová.

4.3.2 Charakteristika přijímajících zemí

V souvislosti s geografickým rozložením ovšem vyvstala problémová oblast jiná. Ukrajínští uprchlíci opouštějí své domovy s opravdovou nutností, bez vedlejších ekonomických, politických, ale zejména náboženských důvodů. Berou tak za vděk jakoukoliv pomoci i z řad méně vyspělých evropských zemí. V průběžné komparaci

s vybranými migračními vlnami se jedná o další významný rozdíl. Nejčastější výběr příhraničních zemí, jimiž jsou Polsko, Maďarsko, Bulharsko a Rumunsko jen dokazují, že se až 90% ukrajinských uprchlíků hodlá po skončení války do své země vrátit, což ostatně potvrzují i slova ukrajinského premiéra Denyse Šmyhala. Ten také vyslovil tři základní podmínky budoucího hromadného návratu, kterými jsou bezpečnost, bydlení a práce. (Člověk v tísni, 2023)

Integrační politiky okolních zemí však s takovým přívalem uprchlíků nepočítaly, čímž se brzy na jejich územích začaly projevovat trhliny v základních oblastech poskytování mezinárodní humanitární pomoci, jako jsou bydlení, zaměstnávání či vzdělávání příchozích. Komparativní zpráva projektu NIEM, zaměřující se na hodnocení a monitorování integračních politik členských zemí EU, vykazuje u příhraničních států s Ukrajinou velmi nízká ohodnocení. Rumunsko 38,5 ze 100, Bulharsko 37,1, Polsko 36,9 a Maďarsko jen 32,8. Naproti tomu je systém začleňování uprchlíků v České republice hodnocen jako poměrně vysoce sofistikovaný. (Člověk v tísni, 2022)

4.3.3 Přijímající země ČR

Poměrně vysokému hodnocení České republiky v systémových procesech začleňování ukrajinských uprchlíků na svém území přispělo rozhodně zřízení Krajských asistenčních center pomoci Ukrajině, známá pod zkratkou KACPU. Jak z názvu vyplývá, byla zřízena v každém ze 14 krajů za účelem registrace ukrajinských občanů, přicházejících na naše území v důsledku ozbrojeného konfliktu. Tento krok ministerstva vnitra významně pomohl v činnosti jak pracovišti odboru azylové a migrační politiky OAMP, které rovněž cizince registruje, tak zejména přímo Ukrajincům. Na KACPU jim totiž, mimo registrace samotné, poskytnou pomoc s vyřízením dočasné ochrany, ale hlavně s řešením dalšího pobytu na území České republiky. (Nasiukrajinci.cz, 2023)

Poskytování humanitární pomoci ukrajinským uprchlíkům by se ale pochopitelně neobešlo bez účasti i ostatních příslušných ministerstev. Například s ohledem na velké množství dětí bylo nezbytné směřovat určitou část humanitární pomoci směrem také k nim a k jejich začlenění do českého školského systému. V tomto směru se na podpoře ukrajinských dětí podílelo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Součástí poskytování humanitární pomoci tak často bylo i hledání vhodné školy a poskytování školních pomůcek. Ukrajinské ministerstvo školství k tomu spustilo projekt Učení bez hranic, zaměřený na distanční vzdělávání v omezené míře přímo z Ukrajiny. K tomu ovšem žáci potřebovali vhodnou

výpočetní techniku, jejíž poskytování bylo do značné míry svázané taktéž právě s humanitární pomocí. Jen velmi málo z nich totiž sebou mělo vlastní počítač. (Národní pedagogický institut ČR, 2022).

Ministerstvo zdravotnictví zabezpečovalo lékařskou a zdravotní pomoc a Ministerstvo práce a sociálních věcí se pak podílelo na zprostředkovávání práce a sociálních dávek, které později rozšířilo o možnost jejich vyřizování on-line. Významnou úlohu také sehrály veškeré subjekty, které jakýmkoli způsobem pomohly s tlumočením, jelikož jazyková bariéra vytvářela značné komplikace. Služby, které usnadňovaly komunikaci, vznikaly na popud jak neziskových organizací, tak také právě z pomoci ministerstev. (MPSV, 2023)

4.3.4 Pomoc nehumanitárních subjektů

Do podpory ukrajinských uprchlíků se zapojila i řada organizací a firem, jejichž činnost s humanitární pomocí nijak nesouvisí. Například telefonní operátoři jako Vodafone nebo T-mobile dočasně zavedli mezi Českou republikou a Ukrajinou bezplatné volání. (Hron, 2022)

Za demonstrativní ukázkou organizace, která výrazným způsobem svou činnost pro humanitární pomoc upravila, lze uvést například Československou obec legionářskou (dále jen ČsOL). Ta už sice za studené války uprchlíky z Československa v exilu podporovala, o humanitární pomoci v pravém slova smyslu však nešlo. Organizace, jejímž posláním je zejména zachovávání demokratických tradic a národní hrdosti pro další generace, také uvádí ve svých stanovách, mimo své základní cíle, i s tím spojenou péči o válečné veterány a poskytování jim sociální a humanitární výpomoc. Ovšem pouze jim, vdovám po nich a svým vlastním členům. (ČsOL, 2023)

Bylo tedy nasnadě humanitární výpomoc podstatným způsobem rozšířit i na uprchlíky z Ukrajiny. Hotel Legie, hlavní budova vedení ČsOL, se prakticky přes noc proměnila na azylové centrum a zároveň bydlení pro válečné uprchlíky. Zaměstnanci ČsOL se za široké podpory dobrovolníků z řad vlastních členů hned pustili do obšírné administrativní práce, koordinace pomoci, poradenství, vyhotovování fotografií, zajišťování léků, bezplatné stravování, vyřizování formalit apod. Kapacita hotelu Legie se brzy zaplnila a bylo proto nezbytné zavést základní denní režim. Snídaně, obědy a večere tak doplňovaly pravidelné porady ve velkém sále, odkud uprchlíci čerpali informace, co vše je potřeba ještě vyřídit a plány organizování nejbližších aktivit. Velký problém nastal se směnou ukrajinských hřiven na české koruny. Hned při první vlně náporu směnární stáhly kurz ze 75 korun za

100 hřiven na pouhých 35 korun. Finančnímu sektoru se do podpory ukrajinským uprchlíkům nijak zapojovat nechtělo. Představitelé ČsOL řešili s bankami možnost uprchlíkům otevření vlastních účtů, vždy však byli odmítnuti. Až s postupem dní po intenzivním naléhání a velké pomoci zvenčí, nakonec přišli zástupci bank až přímo na hotel Legie a uprchlíkům přece jen osobní účty zřizovat začali. Podařilo se také, už za necelý měsíc od vypuknutí konfliktu, zajistit pro ubytované děti pravidelnou výuku češtiny. Z dobrovolných sbírek a darů se rovněž v rámci výuky podařilo zřídit počítačovou učebnu a učebnu hry na klavír. Domluveny byly taktéž pravidelné bohoslužby. Důležité bylo i vyplňování volného času. Zdánlivě nepodstatná věc, která ovšem svůj význam skrývá v napomáhání lepšího vnitřního rozpoložení každého válkou zasaženého jedince, což bylo znát zejména u dětí. (Filip, 2022)

4.3.5 Dobrovolnická činnost

Systému začleňování ukrajinských uprchlíků v České republice ale podporovalo velkou měrou hlavně zapojení ohromného množství dobrovolníků. Češi mohli poskytovat i přímou pomoc, což také řada z nich i dělala. Mnoho českých občanů například nabídlo své vlastní domovy nebo rekreační objekty pro jejich ubytování. Za tímto účelem byl vytvořen portál Uprchlíci vítějte, který koordinoval nabídku a poptávku volného ubytování. Další „službu“, založenou na ochotě dobrovolníků pomoci lidem v nouzi, koordinoval spolek Pomáháme lidem na útěku, vytvořením a spravováním webové stránky s cílem zorganizovat množství lidí, kteří se rozhodli přispět k řešení náročné situace a dopravovat uprchlíky z ukrajinských hranic dál do vnitrozemí. Reagovali tak na dění na hraničních přechodech, kde se ukrajínští běženci příliš koncentrovali v nevyhovujících podmínkách. Také díky tomuto kroku se později situace na hranicích stabilizovala a tato dobrovolnická služba mohla být pozastavena. (Pomáháme lidem na útěku, 2022)

Možností, jak mohli občané České republiky pomoci ukrajinským uprchlíkům, bylo tedy hned několik. Tou nejjednodušší z nich bylo darování finančního obnosu na některou z velkého množství veřejných sbírek nebo darování přímo poptávané materiální pomoci. (viz kapitola 4.1) Vytváření veřejných sbírek a center s materiální pomoci bylo jednou z hlavních domén humanitárních organizací. A právě těmto organizacím se hned po vypuknutí ukrajinského konfliktu začalo hlásit doposud největší množství dobrovolníků. Například Charita Kroměříž musela i z jejich řad vyčlenit koordinátora činností pro ostatní dobrovolníky. Ti byli zapojováni především do potřebných prací v centrech materiální pomoci a jejich jedinou „výplatou“ byl společný oběd. Celková pomoc Charity pak

spočívala, podobně jako u ČsOL nebo u spousty jiných zapojených organizací, ve vyhledávání vhodných ubytovacích prostor, zařízení možnosti ubytování uprchlíků v nich, stejně tak se stravováním, pomoc s registracemi, s pojištěním, s vyřizováním humanitárních dávek, později s hledáním zaměstnání, začleňováním dětí do škol apod. V této části bakalářské práce lze za největší problémovou oblast jmenovat snad jen následky změny či chyby v registraci. Pokud se uprchlík stěhuje do jiného města nebo jen hlásí jakoukoliv změnu, nepropisují se tyto změněné údaje centrálně ve všech registracích. Pro dotyčnou osobu je tak nezbytné znovu absolvovat přepis na cizinecké policii, KACPU, úřadu práce, u zaměstnavatele, ve škole, v pojišťovně apod. Ne všichni pak toto dodržují a tím mnohdy vznikají značné nesrovnalosti. Stejně tak, pokud při zapisování dojde k, byť jen drobnější, chybě. (zdroj: řízený rozhovor s ředitelkou Charita Kroměříž)

4.4 Dobrovolník s ubytováním

Na nejširším stupni pomyslné pyramidy humanitární pomoci si lze představit právě dobrovolníky, bez nichž by samotná pyramida nestála. A snad největší úctu si zaslouží ti, kteří nezištně nabídnou i vlastní domov. Následující část bakalářské práce čerpá pouze z řízených rozhovorů s dobrovolníkem, který u sebe 14 uprchlíků ubytovává a s jeho šesti dospělými ukrajinskými spolubydlícími. Přímá konfrontace se samotnými aktéry totiž může přinést i takové detaily, které lze ze zprostředkovaných zpráv jen těžko vyčíst a tím i ještě víc přiblížit atmosféru, pro kterou neocenitelná humanitární pomoc vlastně existuje.

4.4.1 Charakteristika zúčastněných osob

Pětapadesátiletý pojišťovací agent a majitel většího rodinného domku, kde žil sám, neváhal poskytnout pomoc v podobě svého přístřeší válkou postiženým uprchlíkům. Sám válečný veterán z války v Bosně podle svých slov dobře věděl, jak až mohou nuceně vystěhovaní trpět. Kontakt na své budoucí spolubydlící získal od jejich rodinných příslušníků, kteří už v ČR delší dobu pobývali a se kterými, díky své práci, už dlouhodobější spolupráci udržoval. Všichni pochází z východní části Zakarpatské oblasti, přesněji z Rachivského rajonu.

Datum příchodu	Dospělá osoba rodiny	1.dítě	2.dítě	3.dítě
26.2.2022	žena 63 let, samostatná osoba			
26.2.2022	žena 21 let, ve 3.měsíci těhotenství			
26.2.2022	žena 38 let	dcera 7 let		
26.2.2022	žena 32 let	syn 13 let	dcera 3 roky	
26.2.2022	žena 33 let	syn 10 let	dcera 5 let	syn 3 roky
17.3.2022	žena 35 let	dcera 17 let	dcera 7 let	

Obrázek 9 Přehled popisovaných příchozích ukrajinských osob

Zdroj: (vlastní zpracování autora)

4.4.2 Přesun popisovaných ukrajinských uprchlíků

Organizování odchodu první skupiny nastalo okamžitě po napadení Ukrajiny dne 24.2.2022, včetně přípravy ubytovacích prostor, zabezpečení budoucího stravování až po bezpečnou přepravu. Již před válkou existoval poměrně rušný systém přepravování osob a zboží malými dodávkami mezi Ukrajinou a Českou republikou, kde hodně ukrajinských mužů pobývalo pracovně. Tuto přepravu provozovali výhradně ukrajínští přepravci. Jedni, kteří zabezpečovali provoz na ukrajinském území až po slovensko-ukrajinské hranice. Hraniční přechod tak bylo nutno procházet pěšky a dál, na slovenském území, už cestující platí znovu jiným ukrajinským přepravcům, pokud se podaří si je domluvit a na poslední chvíli je nikdo nepřeplatí. Zde pochopitelně nelze o dobrovolnické činnosti hovořit. První, dvanáctičlennou skupinu takový minibus tedy vysadil až na ukrajinsko-slovenské hranici. Noční čekání v mezicelním prostoru trvalo přes 8 hodin. Při odbavení nastal pro jednu z žen další „válečný šok“. Ven z Ukrajiny už nebyl puštěn její čerstvě osmnáctiletý syn. Musel se sám nějakým způsobem vrátit do právě opuštěného bydliště a dál se sám o sebe nějak postarat. Pocity matky při loučení v tomto okamžiku nelze slovy popsat, podobně jako pocity osmnáctiletého kluka. Na slovenském území už ale čekal další ukrajinský minibus, který nikdo nepřeplatil, tak mohla teď už jen jedenáctičlenná skupina uprchlíků pokračovat dál až na místo domluvy. Druhou, pozdější, jen tříčlennou skupinu pak vyzvedával na ukrajinsko-slovenských hranicích přímo jejich ubytující dobrovolník.

4.4.3 Ubytování popisovaných ukrajinských uprchlíků

Nové dobrovolnické ubytování už se částečně stihlo dovybavit běžným nábytkem a vybavením, k úplnému zařízení pro 11 osob ale ještě pár dní scházelo. Zde přišli na řadu další dobrovolníci z řad rodiny, známých a sousedů a s jejich obětavou pomocí se nakonec podařilo vše početně dovybavit. Provizorní nafukovací lehátka a spací pytle postupně nahradily ostatními dobrovolníky darované postele, pokrývky a povlečení. Obdobně tomu bylo i s doplňováním kuchyňského nádobí, čisticích prostředků, hygienických potřeb a podobně. S obstaráním kuchyňského náčiní do plné soběstačnosti tak odpadlo zabezpečování vaření teplých jídel, které probíhalo taktéž za přispění obětavé, dobrovolné pomoci nejbližšího okolí. To také pomohlo s prvním přispěním základního oblečení. Všichni příchozí sebou totiž brali jen to nejnnutnější do snadno přenosných zavazadel, protože se cestou museli starat i o malé děti. (viz Obrázek 9)

4.4.4 Registrace popisovaných ukrajinských uprchlíků

K registraci bylo nutné, aby se každý osobně dostavil na oddělení cizinecké policie do krajského města Zlín. Tolik potřebná KACPU, která o něco později svou činností významným způsobem v tomto směru situaci napomáhala, ještě nefungovala. K částečným vylepšováním ale průběžně docházelo ve spoustě drobnějších činností. Například při registraci první, jedenáctičlenné skupiny, si museli ještě všechny osoby nechat zhotovit pasovou fotografii, na základě které se teprve registrace mohla uskutečnit. O necelý měsíc později při zaregistrování druhé, tentokrát tříčlenné skupiny, už si fotografování uprchlíků zabezpečovali příslušníci cizinecké policie sami. Přesuny všech 14 uprchlíků do 50 kilometrů vzdáleného krajského města byly rovněž realizovány dobrovolnickou pomocí.

4.4.5 Vyplnění času popisovaných ukrajinských uprchlíků

Většina žen, využívající poskytnuté dobrovolnické ubytování, už se zapojila do pracovního procesu, který lze taktéž považovat za jistou formu humanitární pomoci ze strany České republiky pro strádající válečné uprchlíky. Dost času zabere také vaření pro 14 osob. Horší to bylo ale v začátcích. Zejména pro sedm dětí ve věkovém rozmezí 3-13 let, bylo po nuceném opuštění domovů třeba zabezpečit rozptýlení, které by mimo vyplnění volného času dávalo rovněž psychickou podporu a pocit bezpečí. Hračky a sportovní vybavení byly pořízeny ze sbírek dobrovolníků. Domluvena byla možnost bezplatného využívání místního hřiště a sportoviště. Díky dobrovolníkům byla také často zabezpečována přeprava

při poznávacích výletech po území Moravy. Za další dobrovolnický počin lze považovat i přikoupení větší rychlosti internetového připojení. To sloužilo z počátku hlavně pro komunikaci s ostatními rodinnými příslušníky, kterým aktuální situace domovy opustit neumožnila, přes dětské vyplňování volného času hrami, až později pro on-line výuku. Ta se s postupem času snižovala na minimum, z důvodu zařazení dětí do českého školního procesu, což je v podstatě rovněž vyřešení jisté problémové oblasti humanitární pomoci, kterou není s čím porovnat, co se týče celkové průběžné komparace s jinými vybranými migračními vlnami.

5 ANALÝZA PRŮBĚŽNÉ KOMPARACE A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Pro podrobnější vykreslení problémových oblastí podobných zkoumaných jevů lze použít jednotlivé dílčí komparace, které mohou v konečném důsledku vytvořit lepší náhled na celkovou zkoumanou problematiku a vyvodit tak některé závěry pro zvýšení efektivity při podobném potenciálním jevu příštím, což je i cílem této bakalářské práce. Analýza humanitární a dobrovolnické činnosti při migrační vlně z Ukrajiny, průběžně srovnávaná s migrační vlnou vyvolanou válkou v Bosně či s nedávným přílivem uprchlíků z blízkého východu, sice podobné aspekty vykazuje, ne však všechny jsou porovnatelné. Je to dáno jak širokým spektrem činností humanitární, ale zejména dobrovolnické pomoci, tak i rozdíly mezi jednotlivými vybranými mimořádnými událostmi. Ty ostatně nebudou naprosto stejné ani nikdy v budoucnu. Dosavadním ustavičným srovnáváním ale zle nalézat cesty pro příští, alespoň částečná vylepšování situací, při kterých bude humanitární pomoci zapotřebí.

5.1 Opatření na základě průběžných komparací

Z průběžného srovnávání vybraných mimořádných událostí v této bakalářské práci v podstatě vyplynuly dva typy opatření pro zvýšení efektivity humanitární a dobrovolnické činnosti. Jedny, pouze jako možné návrhy, ve snaze posunout hranice pomoci lidem v nouzi ještě zase o něco dál a druhé, které již byly při poslední popisované ukrajinské migrační vlně z nutnosti situace poprvé aplikovány.

5.1.1 Nová opatření při migrační vlně z Ukrajiny

Tím nejmarkantnějším, při ukrajinské migrační vlně poprvé použitým opatřením, je aktivace institutu dočasné ochrany. (viz kapitola 4.3) Přijetím Směrnice Evropské Rady č.2001/55/ES v roce 2001, která o této aktivaci pojednává, se reagovalo právě na porovnáváný válečný konflikt v zemích na Balkáně. A až závažnost a rozsáhlost situace při současné migrační vlně z Ukrajiny si toto opatření poprvé reálně vyžádala.

Rovněž premiérovým a velmi výrazným krokem v pomoci při řešení problému s náhlým hromadným přísunem migrantů z Ukrajiny, bylo vytvoření krajských center KACPU. Ta jsou sice centrálně propojena, nicméně z řízených rozhovorů se zástupci Charity Kroměříž vyplývá, že zatím není databáze a její propojení bezchybné. (viz podkapitola 4.3.5)

Dalším opatřením, které v podstatě nebylo možné v rámci průběžných komparací s žádnou jinou migrační vlnou z minulosti srovnat, bylo umožnění ukrajinským uprchlíkům se na našem území bezplatně přepravovat. Mezi neporovnatelná opatření lze dále zařadit začleňování ukrajinských dětí do českých škol, nebo vybudování databáze dobrovolníků, poskytujících bezplatné ubytování u sebe, v penzionech, na farmách apod.

5.1.2 Navrhovaná opatření na základě průběžných komparací

Při migrační vlně z Ukrajiny bylo tedy aplikováno hned několik úplně nových opatření, což jen dokazuje, že i přes velmi dobrou připravenost procesu humanitární pomoci je nezbytné její neustálé vylepšování, mnohdy i byť jen drobnými návrhy k dalšímu možnému zvážení, prodiskutování a v případě užitku i ke zrealizování. Z výsledků šetření této bakalářské práce, jejich průběžných komparací a z poměrně velkého množství provedených řízených rozhovorů, lze několik takových postřehů rovněž vytvořit.

Při humanitární činnosti se dnes už velmi často klade důraz i na psychologickou pomoc uprchlíkům. Tato, zejména v minulosti dosti opomíjená, stránka věci je zajisté důležitá, neméně důležité ovšem mohou být také myšlenkové pochody i u přijímajících osob, zejména týká-li se to celého národa. Důsledky davové psychózy jsou schopny zemi napáchat větší škody, než výdaje na humanitární pomoc pro velké množství uprchlíků. U obyvatel přijímající země může hrát významnou roli například obava z šíření cizího náboženství, jako při migrační vlně z blízkého východu. Naopak výrazně napomoci k ještě intenzivnější humanitární solidaritě může zase soucit, či jakási soudržnost v pocitu nutnosti stát proti stejnému soupeři, který vlastní zemi rovněž v historii okupoval. Což přineslo při ukrajinské migrační vlně ještě větší vlnu solidarity, než s uprchlíky z podobného konfliktu války v Bosně, přestože byl tehdy pocit pomoci také enormní. Rovněž lze nalézt rozdíly v ochotě přijímání uprchlíků dobrovolných, tedy migrujících z ekonomických či náboženských důvodů a těmi, kteří opravdu neměli jinou možnost, než vlastní domovy opustit. Svou roli hrají také značné odlišnosti v mentalitách migrujících a přijímajících osob. Na rozdíl od syrské uprchlické vlny se občané Ukrajiny mnohem lépe začleňují do české společnosti, přestože přichází v několikanásobně větším množství. Všechny tyto faktory ovlivňují mínění obyvatel přijímajících zemí odlišně a měl by na to být brán zřetel. Výkyvy v sympatiích při rozdílných migračních vlnách by se tak mohly lépe předvídat a tím i částečně předurčovat koordinace činností.

K lepší koordinaci prvotních činností může přispět i větší spolupráce mezi humanitárními organizacemi. Nestávalo by se tak například, že se na ukrajinsko-slovenských hranicích po čase začali shromažďovat dobrovolníci na odvoz uprchlíků ve značně nadbytečném množství. S větším počtem zástupců rozdílných humanitárních organizací blízko míst zasažení může taktéž stoupat i nadužívání ochranných znaků jako červený kříž, nebo půlměsíc, a tím růst i riziko nebezpečí pro jejich nositele.

Také některá premiérově zavedená opatření při migrační vlně z Ukrajiny zajisté budou v průběhu času a praxe vylepšována. Například bude třeba vyřešit užívání bezplatné přepravy jen opravdu pro příchozí uprchlíky a zamezit její zneužívání občany Ukrajiny, kteří už na českém území dlouhodobě pobývají.

5.2 Navrhovaná opatření na základě řízených rozhovorů

Ze strany vlády je zapotřebí možným migračním vlnám pomoci hned od úvodu jasně stanovenými, srozumitelně komunikovatelnými pravidly pro příchod uprchlíků a jejich další náležitosti s tím spojené. Rovněž tak i zjednodušením administrativní zátěže pro potencionální zaměstnavatele, která je dost často právě z tohoto důvodu obcházena a nahrazována zaměstnáváním uprchlíků „načerno“. Odstranění mezer v propojení databází s tolik potřebnými KACPU je další cestou, jak usnadnit a ujednotit pomoc příchozím v nouzi.

Naopak jako ztížení situace se na první pohled může jevit návrh zavedení potravinových lístků. Jejich vydáváním lze ovšem snížit poměrně často vyskytované nákupy cigaret a alkoholu, přestože převážnou část ukrajinských uprchlíků tvoří ženy a děti. Osobní přítomnost při jejich odběru jednou měsíčně navíc může vyřešit dohady o obcházení zákona při žádání o finanční dávky podpory, kterou lze aktuálně provádět elektronicky prakticky odkudkoliv na světě.

Také Česká národní banka by se mohla pokusit vytvořit opatření, umožňující příchozím uprchlíkům směnu posledních svých bankovek za české peníze, aniž by toho směnárny zneužívaly, ale zároveň se nevystavila riziku ztráty z úpadku jejich klesající hodnoty.

V neposlední řadě lze za velký přínos pokládat při jakékoliv příští možné migrační vlně, či značně rozsáhlé mimořádné události vyžadující si následnou humanitární pomoc, vytvoření databáze tlumočnicků všech jazyků. Přehled či seznam lidí, kteří jsou schopni tlumočit nebo třeba i jen se v daném jazyce domluvit, může zejména v začátcích mimořádné události

značně pomoci v prolomení jazykové bariéry a tím i odvrátit hromadění se drobných chyb, vzniklých právě z nedostatků v komunikaci.

Posledním navrhovaným opatřením, vyplývajícím z šetření a z velkého množství řízených rozhovorů, je v podstatě jen drobná úprava, podle spousty výpovědí nikoliv však zanedbatelná. Registrovaní uprchlíci, kterým je v rámci humanitární pomoci od České republiky poskytováno bezplatné zdravotní pojištění, dostávají toto potvrzení na listu papíru o velikosti formátu A4. Častokrát skládaný papír o takové velikosti, mnohdy ukládaný ve stísněnějších podmínkách, se vystavuje mimo brzkého opotřebení rovněž většímu riziku ztráty. Kartička pojištěnce tradiční velikosti, klidně i s výraznými odlišnými prvky kvůli snadné a zřetelné identifikaci, pomůže nejen trpícím uprchlíkům, ale rovněž nemocnicím jako prevence před řešením ztrát těchto dokumentů při ošetření pacientů.

ZÁVĚR

Válka na Ukrajině způsobila největší migrační vlnu od konce druhé světové války. Není proto divu, že je prakticky stále na pořadu dne. Situace ohledně pobytu ukrajinských uprchlíků se po několika úvodních bouřlivých týdnech stabilizovala a je v současné době možné tvrdit, že Vláda České republiky, místní humanitární organizace i dobrovolníci z řad obyčejných lidí nečekanou a náročnou situaci ustáli. Bakalářská práce na téma „Humanitární a dobrovolnická činnost při migrační vlně z Ukrajiny“ přinesla náhled na aspekty, které tuto migrační vlnu pomáhaly zvládat.

Nejprve bylo v teoretické části nutné zmínit historii vývoje humanitární pomoci, neboť rozsah působnosti jejich činností a aktivit prakticky nelze přesně specifikovat. Přiblížit humanitární pomoc dále pomohly její principy, zásady, fáze, formy či financování. Při tak širokém záběru působnosti bylo třeba rovněž zmínit základní skupiny aktérů, obecně zahrnutých do činností humanitární pomoci. Zakončení teoretické části popisuje konkrétní humanitární organizace, jejichž činnost nějakým způsobem zasahovala do praktické části bakalářské práce.

Skutečnost obrovské vlny solidarity a potřeby pomoci lidem, nuceným opustit v tak velkém množství své domovy, taktéž nabízí širší rozsah možností obšírnějšího a podrobnějšího zpracování této problematiky. Praktická část bakalářské práce je však, v souladu se zadáním, zaměřena na průběžné srovnávání s jinými humanitárními akcemi v rámci migračních vln, doplněná výzkumem v podobě výsledků z velkého množství řízených rozhovorů jak s pracovníky humanitárních organizací, tak zejména přímo s ukrajinskými uprchlíky. Praktická část dále obsahuje tři chronologicky sestavené, pomyslné fáze humanitární pomoci při ukrajinské migrační vlně, tedy pomoc uprchlíkům ještě na postiženém území, pomoc s přesunem a pomoc už na území našem, na něž volně navazuje konkrétní příklad dobrovolníka, který u sebe 14 migrantů ubytovává. Navrhovaná opatření pro zvýšení efektivnosti humanitární a dobrovolnické činnosti pak praktickou část uzavírají, čímž byl splněn i poslední bod zadání bakalářské práce.

Vlastní přínos celé práce lze spatřovat v drobnostech, vyplývajících z průběžného porovnávání s humanitárními akcemi při jiných migračních vlnách a taktéž z výsledků autentických rozhovorů přímo s válkou postiženými lidmi. Do budoucna se dá předpokládat, že se mnozí z uprchlíků na našem území usadí trvale. Seženou si vlastní bydlení, najdou trvalé pracovní uplatnění a asimilují se do české kultury. Ty, kteří se ale

rozhodnou vrátit do své vlasti, čekají velmi náročné roky při obnově Ukrajiny, což bude další obrovská výzva pro humanitární organizace a solidaritu ostatních evropských států. Humanitární činnost čerpá ze střípků zkušeností předešlých mimořádných událostí a úročí je při humanitárních akcích následných, přestože by si každý přál, aby už žádných dalších zásahu humanitární pomoci nebylo zapotřebí. Autor věří, že i tato bakalářská práce může takovým střípkem přispět.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADRA: Historie ADRA - Významné milníky naší pomoci [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://adra.cz/o-nas/historie/>

BOČEK, Jan. *Války vyhánějí z domovů* [online]. 28. března 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uprchlici-jugoslavske-valky-syrie-afghanistan-irak-ukrajina_2203280619_jab

Česko: *Zákon č. 97/1993 Sb. o působnosti Správy státních hmotných rezerv*. 1993.

Česko: *Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*. 2000.

Česko: *Nářízení vlády č. 527/2002 Sb. o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací*. 2002.

Česko: *Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU* [online]. 31.3.2004 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zakladni-dokumenty-rozvojova-spoluprace/>

Česko: *Zákon č. 151/2010 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů*. 2010.

Český červený kříž: *Ukrajina víc než rok od invaze* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.cervenykriz.eu/aktuality/ukrajina-prevzata-dalsi-pomoc>

Český červený kříž: *Historie Československého a Českého červeného kříže* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.cervenykriz.eu/vznik-ck-v-ceskych-zemich>

Člověk v tísni: *EU aid volunteers* [online]. 2015 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/eu-aid-volunteers-4137gp>

Člověk v tísni: *Náš profil* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas#nas-profil>

Člověk v tísni: *Nová zpráva ukazuje, že státy přijímající nejvíce uprchlíků z Ukrajiny jsou zároveň nejméně připravené* [online]. 28. dubna 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/nova-srovnacni-zprava-ukazuje-8888gp>

Člověk v tísni: *Středomoří - migrační brána do Evropy* [online]. 3. října 2016 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/stredomori-migracni-brana-do-evropy-3517gp>

Člověk v tísni: *Top ten migračních témat roku 2022* [online]. 16. prosince 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/migrace-v-roce-2022-9830gp>

Člověk v tísni: *Ukrajinská uprchlická krize - Návraty* [online]. 17. dubna 2023 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/ukrajinska-krize-v-historickem-kontextu-8589gp>

Člověk v tísní: Válka na Ukrajině [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/ukrajina>

Člověk v tísní: Vydej se na cestu časem [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://30let.clovekvtisni.cz/>

ČsOL: Historie ČsOL [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.csol.cz/o-nas/historie-csol/>

Donio: Složili jste se na pomoc na slovensko.ukrajinských hranicích [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.donio.cz/pomahame-na-slovensko-ukrajinskych-hranicich>

FILIP, Jiří. *Legionářský směr: Pomoc Ukrajině*. Praha: MAC, spol., 2022, **2022**(1), 4 - 13.

Golemio: Počty osob s uděleným pobytovým oprávněním v souvislosti s válkou na Ukrajině [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://golemio.cz/data/ukrajina>

HRON, Lukáš. *IDNES: Volání na Ukrajinu zdarma končí* [online]. 26. dubna 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/mobil/mobilni-operatori/volani-sms-ukrajina-t-mobile-zpoplatneni.A220420_144213_mobilni-operatori_LHR

HZS ČR: Humanitární pomoc [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/humanitarni-pomoc-to-neni-jen-pomoc-materialni-nebo-financni.aspx>

Charita Česká republika: Historie Charity [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/>

Charita Česká republika: Kde působíme - Moldavsko [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://svet.charita.cz/kdepusobime/moldavsko/>

JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: Konvence* [online]. 2020 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/edicehnuti/Konvence20.pdf>

KYSELÁK, Jan. *Humanitární pomoc: studijní text*. Brno: Univerzita obrany, 2013. ISBN 978-80-7231-937-4

Legionářský směr: Pomoc Ukrajině. Legionářský směr: Pomoc Ukrajině. Praha: MAC, spol., 2022, **2022**(1), 4 - 13.

MATĚJKOVÁ, Eva. *Právní prostor: Institut dočasné ochrany* [online]. 10. března 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/institut-docasne-ochrany-v-kontextu-aktualni-situace-valecneho-konfliktu-na-ukrajine>

MD: Bezplatná přeprava pro uprchlíky z Ukrajiny [online]. 1. dubna 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.mdcz.cz/Media/Media-a-tiskove-zpravy/Bezplatna-preprava-pro-uprchliky-z-Ukrajiny-ma-sta>

MPSV: Pomoc Ukrajině [online]. [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pomoc-ukrajine>

MV: Kódy víz a povolení k pobytu [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: [www.mvcr.cz › soubor › kody-viz-a-povoleni-k-pobytu](http://www.mvcr.cz/soubor/kody-viz-a-povoleni-k-pobytu)

MZV: Druhy a fáze humanitárních krizí [online]. 2021 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/zakladni_prehled_humanitarni_pomoci.html

MZV: Evropský konsensus o humanitární pomoci [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/evropsky_konsensus_humanitarni_pomoci.html
<https://digitallibrary.un.org/record/3803491>

MZV: Operační strategie humanitární pomoci [online]. 2021 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr_10.html

MZV: Sendaiský rámeček. [online]. 2015 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/sendaisky_ramec_pro_drr_2015_30.html

Národní pedagogický institut: Projekt učení bez hranic [online]. 14. března 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.npi.cz/aktuality/5874-uceni-bez-hranic>

Nasiukrajinci.cz: Centrum pomoci [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.nasiukrajinci.cz/cs/centrum-pomoci>

NOVOTNÁ, Barbora. Pomoc, která nemá obdoby [online]. 17. března 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-pomoc-jaka-nema-obdoby-cesi-uz-darovali-ukrajine-temer-27-miliardy-194018>

OCHA: history of ocha [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.unocha.org/about-ocha/history-ocha>

PAZDERKA, Josef. Evropská unie a humanitární pomoc [online]. s. 13-15 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.clouektisni.cz/media/publications/1057/file/017-euromodel-evropsk-unie-a-humanit-rn-pomoc.pdf>

Pomáháme lidem na útěku: Tiskové zprávy [online]. 29. května 2022 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://plnu.cz/category/tiskove-zpravy/>

Slovník cizích slov: slovo [online]. 2023 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/>

SMETANA, Marek. *Humanitární pomoc při zvládnání rozsáhlých mimořádných událostí*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2013. SPBI Spektrum. Červená řada, 86. ISBN 978-80-7385-138-5.

Sphere Handbook [online]. 2018 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.spherestandards.org/handbook/>

STEM: Česká veřejnost má stále strach z uprchlíků [online]. 2018 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/ceska-verejnost-ma-stale-strach-z-uprchliku/>

The Nobel Prize: Peace [online]. 2023 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1901/dunant/biographical/>

United Nations: Humanitarian Assistance and Assistance to Refugees [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: www.un.org/ha/general.htm

United nations digital library: strengthening of the coordination of humanitarian assistance of the United Nations 2019 [online]. [cit. 2023-02-20] Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/3803491>

UNHCR: Operational data portal [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

UNHCR: Vyhledávač dat o uprchlících [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: https://www-unhcr-org.translate.google.com/refugee-statistics/download/?url=g1pF2Y&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

ZANDLOVÁ, Markéta. *Etnicita a etnická identita* [online]. 17. ledna 2017 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/etnicita-a-etnicka-identita/>

Zeměpis EU: Kontinenty a státy [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <http://www.zemepis.eu/afghanistan.p158.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADRA	Humanitární a rozvojová organizace
COHAFA	Pracovní skupina Evropské unie pro humanitární a potravinovou pomoc
ČČK	Český Červený kříž
ČR	Česká republika
ČsOL	Československá obec legionářská
ČSR	Československá republika
ECHO	Oddělení Evropské unie pro humanitární pomoc
EU	Evropská unie
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
JPO	Jednotky požární ochrany
KACPU	Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině
NATO	Severoatlantická aliance
NIEM	Projekt hodnotící a monitorující integrační politiky členských zemí EU
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
OCHA	Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí Evropské unie
OSN	Organizace spojených národů
MD	Ministerstvo dopravy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
SSHR	Správa státních hmotných rezerv
STEM	Středisko empirických výzkumů
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
USA	Spojené státy americké

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Zdroje financování neziskových organizací.....	19
Obrázek 2 Počty příchozích migračními cestami do Evropy	29
Obrázek 3 Národnostní zastoupení východní migrační trasy	30
Obrázek 4 Příspěvky na vybrané sbírky	33
Obrázek 5 Procentuální zastoupení pohlaví uprchlíků z Bosny	38
Obrázek 6 Procentuální zastoupení pohlaví migrační krize z blízkého východu	39
Obrázek 7 Procentuální zastoupení pohlaví uprchlíků z Ukrajiny	39
Obrázek 8 Grafické znázornění Srovnání strachu z uprchlíků a z islámu	40
Obrázek 9 Přehled popisovaných příchozích ukrajinských osob	45